

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДИ ЩОДО
ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В
СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ**

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма: «Соціологія»
Освітній ступінь: магістр
Кваліфікація: магістр соціології

	Виконавець: Ромодіна Марія Євгенівна, студентка магістратури
	Науковий керівник: Кузьменко Тетяна Миколаївна, Кандидат соціологічних наук, доцент

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри соціальних
структур та соціальних відносин

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2020 р.
Зав. кафедри _____ проф. Куценко О.Д.
підпис

Київ 2020

Реєстрація	номер	дата	підпис лаборанта кафедри
Рекомендовано до захисту	підпис наукового керівника	ініціали,	прізвище наукового керівника
Результат захисту	оцінка	дата	захисту
Голова ЕК	підпис	ініціали,	прізвище
Члени ЕК	підпис	ініціали,	прізвище
	підпис	ініціали,	прізвище
	підпис	ініціали,	прізвище
Секретар ЕК	підпис	ініціали,	прізвище
	підпис	ініціали,	прізвище

Зміст

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ	9
1.1. Поняття цінність та ціннісні орієнтації	9
1.2. Типологія ціннісних орієнтацій щодо шлюбно - сімейних відносин	12
1.3. Ціннісні орієнтації молоді в контексті соціологічних досліджень в Україні	15
Висновки до Розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМ'Ї	21
2.1. Поняття сім'ї як об'єкта соціологічного дослідження	21
2.2. Сімейний стан сучасної молоді України	30
2.3. Ціннісні орієнтації та шлюбно-сімейні відносини в Україні	31
Висновки до Розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. Ціннісні орієнтації щодо сім'ї у сучасної молоді в Україні	42
3.1. Дослідження шлюбно-сімейних ціннісних орієнтацій сучасної молоді України: глибинне інтерв'ю як метод	42
3.2. Методологічні засади власного емпіричного дослідження методом глибинного інтерв'ю	45
3.3. Шлюбно-сімейні ціннісні орієнтації сучасної молоді України за результатами власного емпіричного дослідження	47
Висновки до Розділу 3	57
ВИСНОВКИ	61
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної магістерської роботи Ромодіної М.Є. за темою:
«Ціннісні орієнтації молоді щодо шлюбно-сімейних відносин в сучасному
українському суспільстві»

Магістерська кваліфікаційна робота викладена на 79 сторінках, вона містить 3 розділи, 3 додатки, 41 використаних джерел в переліку посилань.

Об'єктом розгляду є шлюбно-сімейні відносини сучасної молоді України.

Предметом розгляду є ціннісні орієнтації щодо шлюбно-сімейних відносин сучасної молоді України

Метою роботи є охарактеризувати ціннісні орієнтації щодо шлюбно-сімейних відносин сучасної молоді України та показати відмінності у ціннісних орієнтаціях чоловіків та жінок на прикладі вже існуючих попередніх досліджень та проведеного мною емпіричного дослідження в рамках написання кваліфікаційної роботи.

У першому розділі представлені теоретико-методологічні основи дослідження ціннісних орієнтацій молоді. У другому - теоретичні засади вивчення сім'ї. У третьому розділі – результати власного емпіричного дослідження, які висуваються як припущення про наявність можливих проблем у суспільстві.

Ключові слова – ціннісні орієнтації, молодь, сім'я, шлюбно-сімейні відносини.

ANNOTATION

Master`s qualifications work on
«Young people value orientations of marital and family relations in modern
Ukrainian society»

The master thesis consists of 79 pages, has 3 sections, 3 applications and 41 points in link list.

The object of consideration is marital and family relations of modern youth of Ukraine.

The subject of consideration is values orientations concerning marital and family relations of modern youth of Ukraine.

The aim of thesis is to characterize values orientations concerning marital and family relations of modern youth of Ukraine and to show differences between men and women values orientation illustrating previous researches and having been carried out my own empirical research during preparing master thesis.

In first section theoretical and methodological foundations of researching values of youth are performed. In the second one - theoretical principles of family studying. The third section has the results of my own empirical research that put forward as an assumption about the existence of possible problems in society.

Keywords – values orientations, youth, family, marital and family relations.

ВСТУП

Актуальність. Україна сьогодні знаходиться на етапі свого становлення, коли формуються не лише політичні та економічні умови подальшого розвитку, а й нове суспільство. Завдяки Революції Гідності, яка відбулась у 2014 році, суспільство вийшло на новий рівень політичної активності. Це був перший етап, про які йде мова. Соціогуманітарні науки підіймають гострі питання стосовно переоцінювання звичних критеріїв оцінки як минулого, так і майбутнього нашої країни. В першу чергу, це стосується українського суспільства, яке все ще «лікується» від тоталітарного минулого. Відомий американський політолог З. Бжезінський, зазначав, що «поява незалежної України зумовила цілу низку важливих політичних змін, які це не лише важливе геополітичне явище, а й явище філософське» [Brzezinski, 1992].

Система ціннісних орієнтацій відносить людину до соціальної дійсності, визначає мотив її поведінки, та має значно впливає на усі процеси у її діяльній парадигмі. Цей соціально-психологічний феномен є досить складним та обумовлює характерну спрямованість і змістовну складову активності людини, вказує на особистісний підхід до світобачення, до своєї особи. Ціннісні орієнтації наповнюють сенсом і вектором особисті позиції, особливі моменти в поведінці та у вчинках загалом.

«Система ціннісних орієнтацій має багаторівневу структуру. Вершина її - цінності, які пов'язані з ідеалами і життєвими цілями особи. Як елемент структури особи, ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності по задоволенню потреб і інтересів, вказують на спрямованість її поведінки. Оскільки набір цінностей, які засвоює індивід в процесі соціалізації йому "транслює" саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою. Вивчення ціннісних орієнтацій, що наявні у

сучасному суспільстві потребує з'ясування природи, характеру та механізмів процесів, що відбуваються» [Савчук, 2012].

Суспільство починається з людини. Шлюбно-сімейні відносини у минулому, зараз та, мабуть, у майбутньому буде основним, найпоширенішим видом стосунків між жінкою і чоловіком. Сучасна молодь у сприйнятті шлюбу та сім'ї ближче до своїх батьків і навіть бабусь і дідусів, ніж до моделей, які пропагують цілу різноманітність альтернатив традиційній концепції шлюбу. Негативний досвід шлюбу часто призводить до таких сильних розбіжностей, що добросовісні стосунки на все життя закінчуються розлученням. У цій ситуації дружина і чоловік, а також діти страждають далекосяжними негативними психічними наслідками, що впливають на їх подальше життя та на суспільство в цілому.

Спілкуючись та товаришуючи, ми не керуємось різницями, швидше ми ставимо певні вимоги до даної людини, очікування, які можуть бути пов'язані з нашими потребами. Шукаючи ідеал, усі орієнтуються на обрані типи маскулінності та жіночності, риси особистості та привабливості. Ці установки народжуються з дитинства та розвиваються відносно прикладу шлюбно-сімейних відносин найближчих родичів. Безумовно, це і позначається на ціннісних орієнтаціях нашої молоді щодо сім'ї.

За даними Т.В. Буленко, найпоширенішими тенденціями розвитку сучасної сім'ї в Україні є наступні: «порушення механізму адаптації сім'ї до динамічних процесів у суспільстві; послаблення захисної функції сім'ї (як матеріальної, так і психологічної); структурнофункціональна трансформація сім'ї за невизначеності або суперечливості сімейних ролей; зниження значення сім'ї в системі життєвих цінностей особистості з подальшою переорієнтацією значної частини молоді на позашлюбні стосунки або повторний шлюб; погіршення дитячобатьківських взаємин, зумовлене невідповідністю та закостенілістю батьківських норм; стійка орієнтація подружжя на малодітну сім'ю; загострення суперечностей між партнерами в орієнтації сім'ї на демократичний (з боку жінок) або патріархальний (з боку

чоловіків) розвиток; дисфункціональний розвиток сім'ї, ознаками якого є: тенденція до домінування, боротьба за владу обох партнерів, неузгодженість рольової поведінки, негнучкість сімейних норм, маніпуляція партнером, дітьми, ігнорування потреб, почуттів» [Буленко, 2001].

Об'єктом роботи є шлюбно-сімейні відносини сучасної молоді України.

Предметом роботи є ціннісні орієнтації щодо шлюбно-сімейних відносин сучасної молоді України.

Мета роботи – охарактеризувати ціннісні орієнтації щодо шлюбно-сімейних відносин сучасної молоді України на прикладі вже існуючих попередніх досліджень та проведеного мною емпіричного дослідження в рамках написання кваліфікаційної роботи.

Завдання:

Визначити поняття цінність та ціннісні орієнтації.

Описати типології ціннісних орієнтацій щодо шлюбно-сімейних відносин.

Охарактеризувати ціннісні орієнтації щодо шлюбно-сімейних відносин молоді у сучасному українському суспільстві.

Визначити поняття сім'ї як об'єкта соціологічного дослідження. Розкрити характеристики шлюбно-сімейного стану сучасної молоді в Україні та їх подальших очікувань у розвитку сім'ї.

Описати зв'язок ціннісних орієнтацій та шлюбно-сімейних відносин.

Охарактеризувати шлюбно-сімейні ціннісних орієнтацій в контексті шлюбно-сімейних відносини сучасної молоді України на основі результатів власного дослідження із застосуванням методу глибинного інтерв'ю.

Показати відмінності у формуванні шлюбно-сімейних відносин чоловік та жінок на основі власного емпіричного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДИ

1.1. Поняття цінність та ціннісні орієнтації

Як визначає поняття «цінність» український науковець В. Касьян, то «цінність – це поняття, яке засвідчує людську, соціальну та культурну значимість певних явищ і предметів діяльності, яка є особливим типом світоглядної орієнтації людини, уявленнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу» [Касьян, 2005].

«Цінності становлять фундамент культури. Предметне поле формування цінностей – культура, яка є ядром, основою будівлі суспільного життя. Цінності стають осередком духовного життя суспільства. Цінності формуються на усвідомленні індивідом своїх потреб у співвідношенні з предметами навколишнього світу або внаслідок відношення, яке реалізується в акті оцінки. Без усвідомлення людиною змісту цінностей, якими вона керується, неможливо визначити цілі її діяльності, які відображаються категорією ціннісної орієнтації й утворюються на підставі системи цінностей. Основна функція цих орієнтацій – регулювання зовнішньої поведінки індивіда. Загалом цінності – це конкретні особистісні орієнтири, які відображають стійкі переваги у виборі життєвих пріоритетів» [Рибак, 2017].

Система цінностей, яка формувалась в суспільстві роками, і формує цю систему ціннісних орієнтацій у людині, в її особистості. Цінності знаходяться і змінюються під впливом історичних подій. Система цінностей має певну ієрархію, і сутність її в тому, що різновид цінностей належить до певного ступеня суспільності, в якому конкретизується зміст і місце інших. Жоден науковець не може повноцінно дослідити це питання.

Мотиваційний аспект цінностей ототожнюють з доробком К. Клаксона, піраміду потреб А. Маслоу, Г. Оллпорт досліджував особистісні цінності, а Е. Фромм цінність підтримки жаги людини до життя, М. Рокич

вивчав цінності переконання, з переконаннями, нарешті, В. Ядову належить теорія соціальних настанов та цінності особистісної ідентифікації.

Дослідження Ш. Шварца праць інших вчених, яке він опрацював та об'єднав у повноцінний науковий доробок, створивши модель цінностей людини, виділяє п'ять ціннісних характеристик. По-перше, «цінності – це переконання (ці переконання завжди забарвлюються почуттями й емоціями); по-друге, цінності – це мотиваційні конструкти. Вони мотивують особистість до певної поведінки, до стосунків з іншими людьми. Вони є цілями, яких прагнуть досягнути, а також образами поведінки, що сприяють досягненню цілей; по-третє, цінності необмежені якимись діями чи ситуаціями. Вони є абстрактними цілями. Завдяки абстрактності можна вийти за рамки норм, які зазвичай обмежують людину в певних ситуаціях; по-четверте, цінності є точкою відліку, коли йдеться про процес вибору чи оцінки поведінки, подій, людей; по-п'яте, цінності перебувають у чіткому порядку. Ціннісні пріоритети особистості формуються саме з впорядкованого набору цінностей. Ієрархічно впорядковані цінності формують індивідуальність людини, тоді як сукупність цінностей певної культури засвідчує на її самобутність і відмінність від інших культур» [Рибак, 2017].

Поєднуючи доробки педагогічної, психологічної та соціологічної наук, було висунуто два основних напрямки вивчення поняття цінностей, які узагальнюють численні визначення цього поняття. Перший напрямок - об'єднує визначення, які є абстрактно-описовими щодо сформованих концепцій найжаданнішого для особистості, як і емоційно привабливими та здатними описати ідеальний стан буття людини. Другий напрям – він охоплює визначення, які детермінують схему поведінки чи дій, яким надають перевагу.

«М. Рокич зазначив, що перший напрям, який містить термінальні цінності, а другий – інструментальні. До інструментальних цінностей належать моральні цінності (наприклад, «чесний»), цінності компетенції (наприклад, «ерудований»)» [Рибак, 2017].

«М. Рокич детермінує цінності як різновид стійкого переконання, де певна мета чи спосіб існування переважає над іншим, ліпший, ніж інші. Цінності мають такі ознаки:

- 1) загальна кількість людських цінностей порівняно невелика;
- 2) люди мають однакові цінності (в різному ступені);
- 3) цінності згруповані в системи;
- 4) на формування цінностей впливає культура, суспільство, його інститути, а також особистість;
- 5) цінності впливають практично на всі соціальні феномени» [Рибак, 2017].

Процес встановлення певних цінностей у систему людини є досить складний та багаторівневий процес. Кожна людина по різному сприймає та в результаті аналізує те, чого її вчать або з дитинства, або вона сама вчиться на власному або чужому досвіді. Перший рівень інтеграції цінностей - це інформаційний, а другий – емоційний та чуттєвий, в результаті чого, певний набір цінностей стабілізується в світобаченні та світосприйнятті людської особистості, що власне і формує її. Набір ціннісних орієнтацій може керувати діям людини і визначає її ступінь обізнаності в суспільстві.

Система цінностей є фундаментом для культури будь-якого суспільства і це те, що зберігає не тільки традиції та звичаї з покоління в покоління, а свідомість кожного громадянина, тобто ціннісні орієнтації можна назвати культурним ядром людини. В соціальній психології цінності визначають як певні ідеальні цілі суспільства, соціальних груп або особистості.

Дослідження ціннісних орієнтацій молоді Інституту соціології НАН показало, що формування ціннісних орієнтацій молоді особистості знаходиться під впливом вже існуючої та сталої в суспільстві системи цінностей, яка органічно пов'язана з людськими життєвими труднощами і виступає головними компонентом поведінки людини. «Визначаючи ціннісні пріоритети українського народу, варто відзначити перевагу традиційних

цінностей: сім'я, робота, друзі. Ціннісні пріоритети залежать від належності до певної соціальної групи: вищі верстви населення більшою мірою адаптуються до суспільних змін; середні верстви населення також намагаються пристосовуватися до суспільних перетворень і орієнтуються на ліберально-демократичні та певні традиційні цінності; нижчі верстви найважче адаптуються до соціальних змін, вони налаштовані консервативніше, тому в них переважають матеріальні та традиційні цінності» [Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України: Соціологічне дослідження Інституту соціології НАН України, 2016].

1.2. Типологія ціннісних орієнтацій щодо шлюбно - сімейних відносин

На даний час, не існує чіткого визначення поняття «сімейні ціннісні орієнтації» або «сімейні цінності». Але виходячи з моїх власних знань на дану тему, я можу виокремити це поняття таким чином: цінності у шлюбно-сімейних відносинах – це комплекс принципів, бачень і пріоритетів, які пропагує, спочатку сімейна пара, а вже потім повноцінна родина з дітьми у суспільство. Такі цінності орієнтовані на інтереси та потреби родини, соціальні відносини, громадянські права та обов'язки, як осередка суспільства та на людську життєдіяльність загалом.

Особистісна ціннісна структура індивіда є основною складовою процесу соціалізації особистості, завдяки чому людина є повноправним членом будь-якого суспільства і бере участь в усіх соціальних взаєминах. Можна чітко зазначити, що особистісні цінності людини формуються шляхом опанування індивідом змісту суспільних вартостей на практиці, здобутих матеріальною і духовною культурами.

В. Ядовим була ієрархічно описана диспозиційна концепція соціальної регуляції поведінки індивіда. Сутність цієї концепції полягала в тому, що життєво-орієнтовні установки індивіда можуть змінюватись безліч разів за весь період життя, наприклад це можуть бути різні професійні орієнтації. Ці

орієнтації, згідно автора, і регулюють поведінку індивіда. Ця система містить три рівні.

«До нижчого її рівня відносяться, мабуть, елементарні фіксовані установки. Вони формуються на основі вітальних потреб і в найпростіших ситуаціях. Другий рівень диспозиційної структури - соціальні фіксовані установки, точніше - система соціальних установок (подібно до того як попередній рівень являє собою систему елементарних фіксованих установок). Наступний диспозиційний рівень - загальна спрямованість інтересів особистості в ту чи іншу сферу соціальної активності, або базові соціальні установки. З деяким спрощенням можна вважати, що дані установки формуються на основі більш складних соціальних потреб прилучення до певної сфери діяльності і включення в цю сферу як домінуючу серед інших» [Ядов, 2013].

Саме третій рівень розвитку і формує ціннісні орієнтації особистості, і є основним регулятором її поведінки, обумовлює її вчинки і власне саму діяльність. У житті людини це відбувається у найбільш суттєвих формах активної соціальної поведінки, де проявляється її дійсне ставлення до самої мети життя, як і до інструментів досягнення цілей впродовж періоду самореалізації.

Типологія ціннісних орієнтацій сім'ї, перш за все, залежить від типології ціннісних орієнтацій особистості, яка є членом родини. Ціннісні орієнтації сім'ї формуються під впливом ціннісних орієнтацій кожного члена родини.

Як вище було вказано, що однозначно поняття «сімейні цінності» не визначено, то і типологію цих цінностей теж варто виокремити самостійно. Отож, виходячи із типології ціннісних орієнтацій людини, яка і є основним конструктором сімейних ціннісних орієнтацій, то можна виділити наступне: за змістом - економічні, політичні, соціальні та духовні цінності: за суб'єктом - суб'єктивно-суспільні цінності (вони формуються в процесі створення,

розвитку і накопичення життєвого сімейного досвіду родини); за їх позицією в житті людини і людства: утилітарно - матеріальні цінності та духовні.

Ієрархія цінностей виявляється в тому, що на відміну від утилітарної, духовна цінність має самодостатній характер і не потребує сторонніх мотивів, але якщо утилітарні прагматичні цінності визначають цілі певної діяльності, то духовні цінності - її сенс.

Сімейні цінності відбиваються не тільки у свідомості індивіда, а й у сімейних ціннісних орієнтаціях, які формують кожна з нових родин. Сімейні ціннісні орієнтації - це також ставлення до соціальних цінностей суспільства, що виступають як регулятор поведінки та передрікають мотиви цієї поведінки.

«Ієрархічний характер цінностей пов'язаний з тим, що у людини, як і у колективу, суспільства, є багато ціннісних орієнтацій, одні з них менш, інші більш важливі, серед них є «нижчі» та «вижчі». Велике значення мають орієнтації на вищі цінності - ідеали (ідеали особистісні, соціально-групові, ідеал лідера, ідеал доброти, краси, справедливості). Ідеал – це довершений образ, що визначає спосіб мислення і діяльності людини або суспільного класу. Формування природніх образів згідно ідеалу є специфічно людською формою життєдіяльності, бо передбачає спеціальне створення образу мети діяльності до її фактичного здійснення» [Гегер, 2010].

Процес розпаду існуючих соціокультурних форм і формування нових, які стосуються сімейних ціннісних орієнтацій набуває рис неминучого трагічного ціннісного конфлікту. Тому, завдання полягало у тому, щоб описати типологію сімейних цінностей індивідів і груп, для того, щоб виокремити всі компонентні складові ціннісних орієнтацій як і особистості і сімейно-шлюбних відносин зокрема. Такий підхід вимагає співвіднесення об'єктивно утворюваних сімейних цінностей з реальними суспільними суб'єктами, то можна стверджувати, що ціннісна структура формування сім'ї є тією системою, котра стабілізує суспільство, задає вектори його стабільному та здоровому розквіту, а формування ціннісної єдності є

основою цього нового етапу у суспільстві. Цей стан може бути досягнений, коли система перейде від стихійного, дезорганізованого стану суспільства до стану повної його рівноваги.

Ціннісний стан сьогоденних умов українського середовища, як і у напрямку шлюбно-сімейних відносин, так і у суспільстві загалом досить не визначений, проблематичний, що і викликає багато питань у науковців, які протягом багатьох років вивчають цю сферу життя людей. Зараз, можна сказати, що ціннісне становище охарактеризовується переходом від пострадянської системи ідеологій, знищенням сімейних цінностей, які вже неактуальні з приходом європейських орієнтацій у суспільства.

1.3. Ціннісні орієнтації молоді в контексті соціологічних досліджень в Україні

Радикальні соціально економічні, політичні перетворення, культурні зрушення, що відбувалися в Україні наприкінці 90-і років і на початку 2000х рр., ситуація нестабільності, що склалася у всіх сферах життя в цей період, призвели до кризи виховної роботи в освітніх установах і загострили протиріччя процесу становлення особистості. Виховна робота в інститутах освіти перебувала в той період в стані загострення та депресії, бо переглядалася система цінностей, пріоритети минулого були спростовані або поставлені під сумнів, нові ж не визначені. У цих умовах відбувалося дорослішання тих, кому сьогодні 18-20 років.

«Формування системи цінностей сучасної молоді протікало в ситуації мінливих відносин особистості в соціумі, і це, безумовно, позначилося на світогляді, переконаннях, ідеалах нового українського покоління. Протягом ряду років, з початку 2000х років, здійснювались дослідження з вивчення ціннісних орієнтацій молоді. Зібраний протягом останніх років матеріал, дозволяє провести порівняльний аналіз ціннісних уподобань юнаків і дівчат. Вивченню ціннісних орієнтацій молоді приділяється чимало уваги вітчизняними соціологами та психологами. Публікації Л. Сокурянської, М.

Пірен, О. Молчанової, О. Кислової, О. Цілюрик, Н. Левковської присвячено, головним чином, визначенню ролі соціальних інституцій у становленні життєвих цінностей української молоді або окремим групам молоді в контексті їх культурної, професійної чи соціальної ідентифікації. Окремі аспекти порівняльного аналізу української молоді з молоддю інших європейських країн на матеріалі міжнародних соціальних досліджень здійснили російські соціологи М. Руднев і В. Магун» [Магун, 2007].

У дослідженні методом порівняльного аналізу Святненко С. В., Виноградов О.Г. під назвою «Ціннісні орієнтації української молоді» використовується класифікація ціннісних орієнтацій Ш. Шварца. Для визначення ієрархії ціннісних орієнтацій української молоді та її порівняльного аналізу з цінностей населення України використано дані Європейського Соціального Дослідження European Social Survey (ESS) за 2004–2011 роки.

«Емпіричною базою порівняльного аналізу ціннісних орієнтацій молоді України і їхніх однолітків з інших країн є дані Всесвітнього Дослідження Цінностей (World Values Survey, WVS), проведеного протягом 2006–2008 рр. на репрезентативних вибірках у 87 країнах світу»

«Аналізуючи динаміку ціннісних пріоритетів української молоді протягом 2004–2011 років, відмічаємо статистично значуще зменшення важливості цінності традиційності і універсалізму та зростання цінності влади. Таким чином, статистично значущо росте схильність української молоді до самоствердження на протилежність само трансцендентності» [Святненко; Виноградов, 2013].

«Доброзичливість і конформність також мають статистично значущі відмінності за роками, проте ці відмінності мають нерегулярний характер і можуть бути наслідком локальних або випадкових чинників. Статистичний аналіз також свідчить про те, що життєві цінності української молоді мають свої особливості у порівнянні з системою цінностей людей старше 25 років. Так, розрахунок середніх ціннісних індексів молоді і населення в цілому за

даними опитування впродовж 2004–2011 років визначив, що за всіма цінностями існують статистично значущі відмінності» [Святненко; Виноградов, 2013].

Найбільша позитивна різниця спостерігається за ціннісними орієнтаціями Гедонізм, Стимуляція і Досягнення (ці цінності є пріоритетнішими для молоді). Найбільшу різницю бачимо за цінностями Традиційності, Конформності, Універсалізму і Безпеки (молоді українці оцінюють їх нижче, ніж люди, яким більше 25 років)» [Святненко; Виноградов, 2013].

Висновки даного дослідження стверджують, що найбільш пріоритетними для молоді України є ціннісні орієнтації на безпеку і доброзичливість, самостійність і досягнення цілей.

«Найнижче місце в ієрархії цінностей посідає стимуляція. У порівнянні із населенням країни в цілому українську молодь вирізняє значна відкритість новому досвіду і орієнтація на власні інтереси, що проявляється в її більшому прагненні до цінностей досягнення, гедонізм і стимуляція. При цьому і динаміка в часі підсилює тенденцію до зростання важливості цінностей самоствердження. Порівняльний аналіз цінностей молоді України та їхніх ровесників з інших країн свідчить про те, що самоствердження є її провідною характеристикою, але слабкий, в порівнянні з більшістю розвинутих демократичних країн, прояв цінності самостійність може бути ознакою ціннісного конфлікту. Таким чином, проведений аналіз показав кілька основних тенденцій у генезі ціннісних орієнтацій молоді. Позитивними є, по-перше, домінуюча цінність сім'ї та прагнення зробити щасливими близьких людей, по-друге, стійка фіксація молодими людьми таких значущих особистісних якостей, як доброта, чесність, безкорисливість та ін. Це дозволяє зробити висновок про те, що в свідомості молодого покоління склався певний образ відносин у родині і це може виступати моральним орієнтиром. Однак, несприятливою обставиною, на мій погляд, є стабільне збереження орієнтації молоді на власні інтереси і потреби, а також

те невисоке місце, яке займають цінності патріотизму і громадянськості в системі значущих пріоритетів молоді» [Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні, 2008].

Проаналізовані мною результати дослідження ціннісних орієнтацій молоді (опитування 2016 року), свідчать, що «молодь досить критично ставиться до влади. Можна вести мову про значну недовіру сучасної молоді до Президента країни, прем'єр-міністра, Кабінету Міністрів, Верховної Ради та політичних партій. Тобто сучасна молодь вимагає від влади відповідальності в межах наявного суспільного договору, а за невиконання умов такого договору не демонструє компліментарного ставлення та позитивних оцінок до неї. Найбільшою мірою молоді люди сьогодні довіряють волонтерам, церкві та збройним силам України. Також сучасна молодь потребує від влади конкретних результатів соціальних перетворень. У 2016 році, відповідаючи на запитання «На Ваш погляд, які зрушення відбулися протягом останніх двох років в окремих галузях життя України?», молодь позитивно оцінила наявну ситуацію у Збройних Силах України та у Національній поліції після її реформування, однак, вельми критично оцінила соціально - економічну політику держави. Також опитані не відчували значних змін у діяльності ЗМІ, у галузі культури й духовного життя» [Дмитрук; Падалка; Кіреєва, 2016].

Висновки до Розділу 1

На ціннісні орієнтації індивіда впливають різні соціальні фактори макрорівня, до яких відносяться негативні, порівняно з радянським періодом, зміни в рівні і якості життя населення, погіршення стану соціальної інфраструктури та поява реальної загрози людському потенціалу країни, загострення проблем зайнятості та посилення диференціації населення і зміни в соціальній структурі суспільства. Фактори макрорівня, такі як вік, стать, рівень освіти, рівень матеріального забезпечення, також потреби, інтереси, мотиви діяльності членів сім'ї і вони є амбівалентним.

Тобто, можна чітко сказати, що спостерігається залежність змісту як внутрішніх, так і зовнішніх ціннісних орієнтацій від вищевказаних чинників. Такі зміни вже призвели до кардинально нових ціннісних напрямлень в сучасному молодому українському суспільстві.

Сімейні ціннісні орієнтації є вивченими недосконало і не сформульовано чіткого їм визначення. Теж саме стосується й типології сімейних ціннісних орієнтацій. Варто лише зазначити, що ціннісні орієнтації індивіда і сімейні ціннісні орієнтації є невід'ємними частинами і доповнюють одні одних, адже сім'я формується з носіїв цих цінностей і варто вдосконалювати своє світобачення та свідомість, аби в подальшому створити родину та цілий рід, з якого можна було б брати приклад.

В цілому, для того, щоб покласти початок новому соціальному порядку, який був обумовлений трансформаційними процесами в Україні в останні 5 років, необхідно відзначити, що від колишніх суспільних форм він відрізняється, в першу чергу, зростанням значення ролі особистості в соціальній структурі.

Важливо зазначити, що цінність самореалізації є досить новим вектором у ціннісних орієнтаціях та у житті молоді зокрема. Це сталось, коли ціннісна орієнтація на створення родини відійшла на другий план, а саме потреба в родині.

Реалії сьогодення помітно впливають на систему ціннісних орієнтацій сучасної молоді, у середовищі якої все більш актуального значення набувають матеріальні аспекти життя, орієнтація на створення професійної кар'єри та самореалізації стає однією з провідних стратегічних цілей сучасної молоді і взагалі молоді в сучасних умовах світу. Студенти менше цікавляться політикою, суспільним життям, далеко не всім подобається відвідувати культурно-мистецькі заклади, займатися творчістю, спортом. Зміни в ціннісних орієнтаціях студентської молоді потребують перегляду та впровадження нових форм і методів роботи у ВНЗ. Особливо це стосується навчання студентів, які обрали собі професію типу «людина – людина», –

зокрема, майбутніх працівників сфери зв'язків із громадськістю, сфери соціальної роботи та соціології зокрема. Високий професіоналізм у таких сферах діяльності дуже важливий, адже від рішень фахівців часто залежать долі їх партнерів з інших сфер діяльності.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМ'Ї

2.1. Поняття сім'ї як об'єкта соціологічного дослідження

Західні дослідження сім'ї періоду 1980-1999 рр., які кваліфікуються Уайтом і Кляйном як «плюралізм в застосуванні і збільшення числа підходів вивчення сім'ї колективною монографією, підготовленою провідними фахівцями, переважно представниками Міннесотського університету на початку 1990-х рр., також підкреслювали «Рух до теоретичного і методологічного плюралізму» [White; Klein, 2002]. У цей період загальноприйнятим правилом стає використання різних теоретичних підходів для аналізу та інтерпретації даних досліджень і фактичного матеріалу, зростає число внутрішньогалузевих теорій і теорій середнього рівня. Як відзначають Уайт і Кляйн, «не вся спільнота дослідників сім'ї рухається в цей період в унісон в одному напрямку» [White; Klein, 2002]. «Одні намагаються пов'язати кілька парадигм, інші працюють в рамках однієї з них або застосовують один теоретичний підхід, треті взагалі неадекватні, оскільки не використовують наукові поняття» [Гурко, 2016, с.15].

«Сфера розбіжностей вчених в США - оцінка наслідків зміни інститутів шлюбу та сім'ї. Такі розбіжності існують і в Росії, переважно серед вітчизняних сімейних демографів. Найбільш відомі вчені на Заході - представники перспективи занепаду (кризи) сім'ї - Девід Попено, Алан Карлсон, Френсіс Фукуяма, Ендрю Черлін, Пол Емейто і ін. В сім'ях з одним батьком, вважають вони, виникає безліч емоційних і поведінкових проблем для дітей, наприклад, в підтримці відносин з однолітками, позашлюбні народження в юному віці і т.д. Інші бачать негативні наслідки для суспільства, вважаючи, що наявність зведених сімей та сімей з одним батьком створює проблеми для шкіл, судів, в'язниць і системи соціального забезпечення. Стверджується, що ослаблення цінності шлюбу на все життя

вносить внесок в такі проблеми як бідність, поведінка, що відхиляється, різного роду насильство, зниження стандартів навчання» [Карлсон, 2003].

Соціологія шлюбу і сім'ї – це галузь соціології, яка досліджує формування, розвиток і функціонування сім'ї та шлюбно-сімейних відносин.

Виділяється напрямок дослідження історії сім'ї та напрямок аналізу сучасної сім'ї.

Родина – це головна чарунка всього суспільства. Фізично і соціокультурно змінюючи покоління, вона відіграє величезну роль у формуванні та життєдіяльності суспільства, суспільних відносин та цінностей, а також забезпечує, таким чином, існування всього суспільства. Сім'я є творцем найбільшого державного та суспільного багатства – людини. Саме в справжній сім'ї, вона народжується і формується як особистість. Родина, це той осередок, з якого розпочинається будь-яка держава. Не існує в світі такої країни, де не було б інституту сім'ї, та сімей зокрема, як і сімейно-родинних відносин.

Українська родина, особливості її розвитку і її здорове функціонування, різноманітні проблеми, що виникають перед сім'єю в сучасних умовах, змушують як її членів, так і державу вдаватися до пошуку оптимальних шляхів їх вирішення. Не залишаються ці питання й поза увагою науковців.

Роботи, які присвячуються дослідженню особливих аспектів життя сучасної сім'ї, охоплюються досить масштабно, вивчаюся як на теоретичному, так і на практичному рівнях. В даному контексті актуалізується співробітництво наукових колективів, які займаються вивченням цих проблемних питань, що дозволяє не лише розширити дослідницький простір, а й значно поглибити його.

Науково - дослідна взаємодоповнюваність є тим базисом, яке слугує розробці та вивченню дійсно фундаментальних проблемних питань, сутність та вектор дослідження яких є необхідними для покращення життя суспільства сьогодні. Українська сім'я та її функції, виховна в тому числі, які

модернізовані під сучасність, мають надто суперечливі тенденції свого розвитку, які впливають на соціальне формування особистості, перш за все, дитини.

Загальні результати досліджень, які проводились співробітниками Державного інституту проблем сім'ї та молоді та лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання АПН України повідомляють про загальну картину ціннісних орієнтацій дорослих членів сімей, яка характеризується як певна суперечлива реальність та загальна нестійкість.

«Кризовий стан соціально-економічного розвитку нашої країни зумовив висунення на перший план матеріального чинника, а це, у свою чергу, породжує цілу низку суперечностей в сім'ї, негативно впливає на змістове наповнення її функцій» [Кравченко, 2006].

Відомо, що з 2014 року по сьогодні, Україна переживає економічно важчі часи, які провокують низку соціальних проблем, таких як високий рівень смертності та низький рівень народжуваності, міграція. Інститути сім'ї та шлюбу є головними об'єктами демографії і вище наведені соціальні проблеми безпосередньо впливають на стан цих інститутів.

«Дефіцит грошей (дійсний чи уявний) або їх заробіток спричинює зниження уваги щодо прищеплення дітям умінь і навичок працелюбності, формує зневажливе ставлення до цінностей праці; перевага надається орієнтації на «престижність» тієї чи іншої роботи, яка сприймається і усвідомлюється такою залежно від обсягу матеріальних благ, котрі вона може надати. Подібні настанови батьків далеко не завжди адекватно сприймаються дітьми. Це призводить до того, що досить поширеним явищем в українському суспільстві став феномен маргіналізації свідомості й поведінки молоді. Тобто, йдеться про резигнацію, відмову значної частини юнаків і дівчат від власних зусиль, спрямованих на утвердження відповідності потреб, які різко зросли, вимогам середовища. Причому така соціально пасивна позиція притаманна як дітям, чиї батьки мають досить високі прибутки, так і представникам малозабезпечених верств населення. На

цьому тлі відбувається дезактуалізація колись нормативної соціальної поведінки, на перший план висувається прийняття межових, маргінальних її форм з поведінковою псевдоадаптацією на цьому рівні» [Кравченко, 2006].

Подібні процеси є руйнівниками тих ціннісних орієнтацій, на яких вже багато століть будується не лише Україна, а й сусідні країни Європи, які є економічно успішнішими.

Відсутність сім'ї як такої, унеможлиблює формування будь-яких інших інститут у державі, адже відтворення населення не відбувається, згодом його соціалізації. Розвиток сім'ї дає початок суспільним нормам, суспільному порядку та правилам за якими живе суспільство. Людина має бути членом мікрогрупи інститут сім'ї, адже це буде її пов'язувати та обумовлювати як повноцінного члена суспільства. Сьогодні існує багато неповноцінних сімей, де, перш за все, страждають діти, які тільки-но на етапі своєї соціалізації і їх найперший приклад шлюбно-сімейних відносин це та сім'я, де вони народились та проживали перші 10 років. Дитячі будинки та школи-інтернати ніколи не замінять справжньої сімейної атмосфери, але це в рази краще, аніж бути свідком домашнього насилля, систематичного зловживання алкоголем або наркотичними речовинами батьків або інших членів родини.

«Функціонування сім'ї є результатом специфічних соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві, тобто сім'я постає між суспільством та індивідом. В українській педагогіці завжди чітко окреслювався ідеал сім'ї як першооснови життя людини, яка забезпечує формування і розвиток найкращих її ціннісних орієнтацій: праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела достатку і радості, забезпечення повноцінного життя родини; духовності - синтетичної форми осягнення світу й себе в єдиному вимірі перетворювальної діяльності та гуманного ставлення до навколишнього середовища і людей; громадянськості як відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій і звичаїв, відповідальності, розвитку й примноження добробуту країни» [Постовий, 2008].

Ціннісні орієнтації сім'ї та сімейного життя вбирають в себе всі моральні норми та загальнолюдські принципи, а також національні цінності, які дістались нам з давніх давен, тобто певні культурно-історичні аспекти, такі як традиції та звичаї, обряди, а а також релігію. Це і є одна з найважливіших передумов духовного розвитку та благополуччя та морального здоров'я суспільства.

Соціологія є однією з основних наук, яка займається вивченням сім'ї та її ціннісних орієнтацій. З моменту становлення соціології як самостійної наукової галузі, почали проводити дослідження сім'ї, з її різних сфер функціонування, навіть почали вивчати проблеми в інтимному житті подружжя. Саме ця сфера вивчення є однією з найпопулярніших не тільки в соціології сім'ї, а й в психології, та як самосійна галузь дослідження. На мою думку, саме питання інтимного життя партнерів шлюбно-сімейних відносин дає досліднику зрозуміти більш психологічний та психічний бекграунд. В своєму ж майбутньому дослідженні, я хочу виокремити, які передумови впливають на молодих людей при бажанні створити шлюбно-сімейні відносин і які навпаки, відштовхують від цього.

Сім'я є складним та багатоплановим соціальним феноменом і об'єктом дослідження багатьох наук.

«Соціологія сім'ї — це однією з галузей соціологічної науки, суб'єктом вивчення якої є формування, розвиток і функціонування сім'ї як малої групи людей і як соціального інституту за конкретних культурних і соціально-економічних умов, її місце і роль посередника у суспільстві, взаємодію з іншими соціальними групами та інститутами, з окремими індивідами» [Антонов, 1996].

Польська дослідниця А. Русецька пропонує «ієрархію сімейних цінностей: найвище місце займають автотелічні, потім життєві, моральні і духовні. Автотелічні цінності – це цілі, що досягаються людьми самостійно для себе і визначають вибір стратегічних завдань у житті. До них відносяться: любов, щасливе сімейне життя, сімейне благополуччя. До

життєвих цінностей науковець відносить переважно здоров'я людини та матеріальне благополуччя. Моральні цінності, як зауважує А. Русецька, це цінності, сформовані у суспільстві і визнані у відносинах серед людей (сумлінність, порядність, чесність, поважність та ін.). Духовні ж цінності характеризуються ставленням до релігії, вищих ідеалів, прекрасного» [Русецька, 2002].

Соціологічний аналіз унеможлиблює виявлення суперечностей, що виникають у цій взаємодії, визначення способів їх розв'язання і пропонування наукових рекомендацій щодо сімейно-демографічної політики та культурно-освітньої діяльності державних і громадських організацій.

«У науковій літературі розрізняються поняття «шлюб» і «сім'я», що означають два найважливіші об'єкти вивчення соціології сім'ї. Термін «шлюб» обумовлює сутність соціально-правової форми сімейно-родинних відносин як своєрідної насамперед, економічної угоди, що включає питання власності, фінансові й житлові. Санкціонуючий шлюб, держава бере на себе певну відповідальність за його існування, встановлює подружні й батьківські права та обов'язки, покладає на людей, що беруть шлюб, відповідальність за матеріальне забезпечення й виховання дітей, за майбутнє сім'ї» [Антонов, 1996].

Формування родини - це набагато складніший процес, аніж одруження, адже вбирає в себе риси як малої соціальної групи так і соціального інституту в цілому. Як соціальний інститут сім'я характеризується сукупністю соціальних норм, зразків поведінки, які регламентуються взаємини між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, тощо. Кожну конкретну сім'ю можна розглядати як засновану на шлюбі або кровній родинності малу соціальну групу, члени якої об'єднані спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю, взаємодопомогою, тощо.

Однак, якщо визначити сім'ю, як пропонує А. Антонов, як «засновану на загально-сімейній діяльності спільність людей, пов'язаних між собою подружніми-батьківськими-родинними відносинами» [Антонов, 1996], і, як і

він, вважати, що «сім'я повинна поєднувати всі три типи відносин, а сімейні об'єднання, які утворені при зникненні хоч одного з них, є лише сімейними групами» [Антонов, 1996].

Основним інструментом оцінювання складу сім'ї є перепис населення, який проводиться раз на десятиліття. Оцінювання коливання змін в сімейному складі у населення України за 1970-2001 рр. показує, що «За період між переписами населення 1970 р. та 2001 р. в Україні значно зросла кількість сімей у міських поселеннях: з 1970 до 1979 р. їх кількість збільшилася на 22,8%, а за міжпереписний період 1979–1989 рр. – на 14,4%, однак за період 1989–2001 рр. таких сімейних домогосподарств стало менше на 1,9%. Кількість сімейних домогосподарств у сільській місцевості за весь досліджуваний період неухильно скорочувалася і зрештою зменшилася до 4.2 млн. Аналізуючи дані переписів населення, бачимо, що відсоток сімей, які проживають разом із батьками, знижується (1979 р. – 8,8%, 1989 р. – 7,2%, 2001 р. – 6,1%), причому як у міських поселеннях, так і в сільській місцевості. Частка сімей, які складаються з однієї подружньої пари з дітьми або без дітей з одним із батьків подружжя (або без нього) та з іншими родичами (або не родичами) поступово зростає; так, вона збільшилася з 4,7% у 1979 р. до 5,7% у 1989 р. і до 8,8% – у 2001 р.» [Перший Всеукраїнський перепис населення, 2004].

Отже, можна помітити досить здорову тенденцію, коли молоді сімейні пари бажають жити окремо, будувати власне домогосподарство, народжувати дітей. Зі свого власного досвіду, сьогодні є тенденція у нових родин окремого проживання від батьків, але немає тенденції повністю самостійного життя. Прохання про допомогу до старшого покоління є невід'ємною частиною сімейного побуту. Це стосується не тільки допомоги та навчання молодій дружини по утриманню домогосподарства, а й матеріальної допомоги зокрема. Придбання нерухомості батьками є однією з найпопулярніших потреб у молодих партнерів шлюбно-сімейних відносин. На мою думку, це є повною відсутністю раціональності. В сучасному світі є багато можливостей

заробітку так само як і безліч пропозицій по оренді житла. Молоді сім'ї, які беруть відповідальність на себе один за одного, мають робити все, аби забезпечити свою нову родину всім, що бажають, без сторонньої допомоги. Це повністю суперечить тим установам, за які вони ставили підпис під час моменту одруження.

«Зменшення кількості «класичних сімей», які поєднують відносини подружні батьківські-родинні, обумовлене насамперед зниженням дітності української сім'ї внаслідок зменшення народжуваності та постаріння населення. Якщо за даними перепису населення 1989 р. у складі 56,4% домогосподарств проживали діти до 18 років, і у майже 48% з них було двоє і більше дітей, то за даними перепису населення 2001 р. діти проживали у 38,1% домогосподарств, і у 64% з них – лише одна дитина» [Сорокіна, 2003].

«В останні роки сімейні соціологи здаються особливо чутливими до національних дискусій із сімейних питань. Сімейні дослідження та коментарі часто посилюють політичну риторичку, а наукові висновки затьмарюються політичною дискусією. Більше того, добре фінансуванні моральні підприємці (Беккер 1973) прийняли номенклатури та пастки, що сприяють процесу рецензованої науки. Клініки та вчені з різних дисциплін створили Раду з питань сучасних сімей у 1996 році спеціально для того, щоб донести до громадськості точну інформацію про сімейні дослідження. Основоположне припущення Ради полягає в тому, що зрушення в сімейному житті найкраще відповідають дослідженням основних причин, а не моралізуючим дискурсом. Хоча рішуче прогресивна організація, її позиція щодо сімей, що занепадають через егоїзм та аморальність, знаходиться в основному потоці соціологічної думки» [Demographic yearbook, 2004].

З чим студенти пов'язують вступ в шлюб? Зрозуміло, що не тільки вік грає роль для готовності вступити в шлюб. З точки зору підходу сімейного шляху важливо зрозуміти, в зв'язку з якими обставинами сучасні юнаки і дівчата пов'язують юридичне оформлення шлюбу. Якщо у 2007 році для юнаків в якості основної умови прийняття на роботу це гарна заробітня

плата, то в 2018 році, пріоритетним для них стало завершення освіти і хороша робота за спеціальністю.

Як зазначав Р. Мертон, люди шукають партнера зі свого соціального середовища або з подібним соціальним статусом. «Зовнішній шлюб означає або втрату члена своєї групи в користь іншої, або включення в свою власну групу таких людей, які недостатньо підготовлені до сприйняття її цінностей, думок і звичаїв» [Мертон, 2006].

В сучасних умовах глобалізації та міграції соціологічно, має сенс перевірити гіпотезу про зростання гетерогенності майбутнього подружжя за основними соціальними характеристиками. Екзогамію можна розглядати як тенденцію до відкритості соціальних груп, що, в свою чергу, сприяє культурним і соціальноекономічними змінам.

«Результати цього дослідження показали, що студенти даної вибірки готові вступити в шлюбно-сімейні відносини, як не з жителем їх міста так і з ним. Щодо віку майбутнього партнера шлюбно-сімейних відносин, то переважна більшість жінок бажає одружитись з партнером старшим на 3 і більше років, а чоловіки навпаки, готові вступити у такі відносини з молодшою жінкою. Змінюються уявлення студентів стосовно бажаного співвідношення рівня освіти в шлюбі, причому уявлення юнаків більш реалістичніші, ніж у дівчат. ак, наприклад, в США вже зафіксована з 1980 р. 2008-2012 рр. тенденція укладення шлюбу жінками з більш високим рівнем освіти, ніж у партнера» [Qian, 2016]. Ця тенденція спостерігається і в інших країнах (Франції, Індії, Південної Кореї, Кенії) [Lanzieri, 2012].

«Також, щодо цікавих мені категорій дослідження, то ще один результат, щодо освіти партнера шлюбно-сімейних відносин показує, що У 2018 р. трохи більше половини студентів вважали що краще, щоб майбутній (-а) чоловік (дружина) бажано мав (а) такий же, як і у них рівень освіти. Але значні відмінності за статтю ($V = 0,305$). Дівчат, які вважають за краще, щоб рівень освіти чоловіка був вище (28%), набагато більше, ніж юнаків студентів з такими ж уподобаннями (2%)» [Lanzieri, 2012].

2.2. Сімейний стан сучасної молоді України

«Законодавчо поняття «молода сім'я» визначається як подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років або як неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років». [Закон України, 1993]. Створення молодої сім'ї відбувається шляхом оформлення шлюбних стосунків. «Цивільним Кодексом України встановлено мінімальний шлюбний вік: 18 років для чоловіків та 18 для жінок» [Сімейний Кодекс України, 2013]. Тобто шлюбний вік молоді збігається з різними періодами життя (здобуття освіти, професії, соціального становлення тощо), що має суттєвий впливає на сімейні орієнтації.

Дослідження молоді України 2015 року каже, що «45% з числа опитаних представників української молоді не одружені, 41% перебуває в офіційно зареєстрованому шлюбі, а ще 11% живуть разом без оформлення шлюбу. З числа тих, хто живе разом в шлюбі, але без реєстрації, 20% зазначили, що відмова від реєстрації – це їхня ініціатива, а 20% вказали, що не бажає зареєструвати шлюб партнер/партнерка. Ще 7% вказали, що зареєструвати шлюб неможливо (в опитувальнику респонденти переважно пояснювали дану відповідь нестачею грошей). 58% з тих, хто живе разом без реєстрації, планують зареєструвати шлюб в найближчому майбутньому. 21% чоловіків і 19% жінок стверджують, що вони особисто не бажають реєструвати шлюб, а 17% та 25% - що цього не бажає партнер (в обох випадках різниця не є статистично значущою). У випадку, коли відмова реєструвати шлюб є ініціативою самого респондента, основною причиною такої позиції є те, що офіційний шлюб є формальністю, яка не грає жодної ролі і, відтак, не впливає на мотивацію. У випадку, коли відмова реєструвати шлюб є ініціативою партнера/партнерки, основною причиною такої позиції також є те, що офіційний шлюб є формальністю, яка не грає жодної ролі і, відтак, не впливає на мотивацію» [Волосевич; Герасимчук; Костюченко, 2015].

«Збільшення кількості «цивільних шлюбів» в останні роки молодь України загалом оцінює позитивно – так вважає 47% опитаних. 21% опитаних ставляться до цього явища негативно. Відповідаючи на питання, з якою метою люди створюють сім'ї, респонденти згадують передусім кохання і бажання жити поруч з близькою і рідною людиною (81%). 77% також зазначали, що сім'ї створюють, щоб народжувати та виховувати дітей. 41% респондентів з числа української молоді мають дітей. Із тих, хто має дітей, 63% мають одну дитину, 31% має двох дітей, 4% має трьох дітей, а 1% має більше ніж трьох дітей. 75% опитаних представників української молоді мають дітей віком менше шести років. 37% мають дітей у віці від шести до вісімнадцяти років. Щодо народження дітей, то 53% опитаних загалом хотіли б мати двох дітей, ще 14% хотіли б мати трьох дітей, 13% - тільки одну дитину і 2% чотирьох дітей. Лише по 1% молодих чоловіків та жінок не хочуть мати дітей взагалі, разом з тим, 22% чоловіків і 11% жінок не визначились, чи хочуть вони дітей і скільки» [Волосевич; Герасимчук; Костюченко, 2015].

Отже, підсумовуючи результати вище згаданого дослідження, можна заявити, що сімейний стан сучасної молоді в Україні є досить різнобічним, шлюб не є табу, а навпаки, але причини проживання загалом складне фінансове становище. Все ж таки почуття, такі як кохання та довіра, між партнерами шлюбно-сімейних відносин є провідними у формуванні міцних та здорових відносин. Щодо мети створення сім'ї, то переважно це продовження роду, що є логічним продовженням будь-яких відносин, на мою думку.

2.3. Ціннісні орієнтації та шлюбно-сімейні відносини в Україні

Зазвичай, бажання створити родину супроводжується бажанням задовільнити певні потреби, такі як любов, спілкування, продовження роду, почуття потрібності та почуття підтримки та безпеки, а також всі інші позитивні відчуття, які пов'язані зі словом «родина». Але, сім'я це не лише

вищезазначені переваги, а й реальна щоденна робота та вдосконалення, задля щасливого майбутнього не тільки двох з подружжя, а й дітей в подальшому. Не секрет, що розбіжності у вподобаннях та у інтересах часто стають причинами розлучень. І не секрет, що це лише невеликі проблемні питання, які завжди є шанс вирішити, але лише при наявності великого бажання. Тому дуже важливо, вступати у шлюбно-сімейні відносини з тими людьми, з якими ви маєте певний досвід, як у спілкуванні так і життєвих ситуація. Адже, як і друг, «чоловік чи дружина пізнаються в біді».

Але бути надійним сім'янином недостатньо. Кажучи про чоловіків, то для жінок важливо, аби він був здоровий та сильний, мав змогу заробляти гроші та забезпечувати родину, особливо потреби дітей. Це і є надійність людини.

Сьогодні, в еру рівноправ'я жінка може заробляти не меншу суму коштів, аніж чоловік, але з огляду на історично-культурні особливості українського менталітету, чоловік має нести всю ношу сімейного благополуччя.

На мою думку, у сучасному, не тільки молодому суспільстві переважають партнерські шлюбно-сімейні відносини, коли у родині все робиться за обопільною згодою обох з партнерів і сімейний формування сімейного бюджету ділиться навпіл. На мою думку, це ідеальний сценарій шлюбно-сімейних відносин і його варто пропагувати на державному рівні.

«Основними напрямками державної політики в Україні є формування у свідомості людей важливої ролі родини в житті суспільстві; сприяння відродженню традиційно міцної, працьовитої, економічно спроможної сім'ї; пропагування та забезпечення наступності покоління. Сім'я та сімейні цінності визначають здоров'я і соціальне благополуччя сучасного суспільства. Від змісту сімейних цінностей багато в чому залежить благополуччя людини, її комфорт, психічне здоров'я» [Михайленко, 2014].

Кожна держава, яка є має демократичний курс, і ставить інтереси суспільства наперед, і є зацікавленою у міцних та заможних родин.

Здоров'я поколінь, як фізичне так і морально-духовне є запорукою економічної успішності країни. Тому, тільки приналежність до сім'ї зможе повноцінно виховати в людині основоположні цінності для подальшого здорового і успішного життя.

Так як основна функція сім'ї – це народження, а згодом виховання дітей, тому інтерес науки є таким великим до проблеми сімейних ціннісних орієнтацій. Саме від успішності репродуктивного та соціалізуючого функціонування інституту сім'ї залежить не тільки демографічне становище нашого суспільства, але і його розвиток у цілому. І тому досліджуючи цінності сучасної родини дає можливість збудувати державну політику таким чином, аби вона найбільшою мірою відповідала потребам української сім'ї та позитивно впливала на їх курс розвитку.

«Сімейні цінності досліджувались у сферах психології, педагогіки, соціології. Проблемою формування сімейних цінностей займалися А. І. Антонов, Т. М. Афанасьева, І. В. Бестужев-Лада, А. Г. Вишневський, А. Г. Волков, Ю. А. Гаспарян, Г. І. Герасимович, М. І. Губанов, Т. О. Гурко, С. В. Дармодехін, В. В. Єлізаров, О. М. Здравомислова, Г. І. Клімантова, І. С. Кон, В. Т. Лісовський, В. М. Медков, Н. М. Рімашевська, Ю. Б. Рюриків, В. О. Сисенко, П. Я. Старожицька, Г. І. Царегородцев, А. Г. Шмельов та ін.» [Михайленко, 2014].

«Цінності сім'ї залишаються неповторними й унікальними, незамінними жодними іншими цінностями. Культура людей неможливо без сім'ї, любові, дітей, подружніх і родинних відносин. Вчені констатують, що в сучасному світі, у тому числі в Україні, очевидна криза цінностей, а звідси економіки. Користь стає основним двигуном суспільства. Зростає кількість людей, які всіма можливими способами намагаються заповнити існуючий вакуум, придушити в собі відчуття безглуздості власного життя, яке виникає, зокрема, через розмивання сімейних цінностей» [Михайленко, 2014].

Результати досліджень за останнє десятиліття показують, що матеріальні цінності, в тому числі орієнтації на досягнення «високих

стандартів» в сферах інтересів та індивідуальне благополуччя стоять на пріоритетній позиції в структурі ціннісних орієнтацій, аніж цінності психологічного та духовного розвитку.

«Позитивним моментом є усвідомлення переважною більшістю респондентів цінності дітей, що підтверджується як відповідями на питання «Наскільки важливими для Вас є діти?» (89,4 % ««дуже важливі» та «скоріше, важливі»), так і незначною часткою тих, хто вважає, що в сучасній сім'ї повинно бути дітей (1,2 %)» [Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України, 2016].

Цінності, які є рушійною силою для українських родин вже десятки століть, такі як взаємоповага у сім'ї, пошана та любов до батьків, щира материнська любов, відданість дітям, самопожертва та увага до старших згадувались не лише символом відродження української культури Т. Г. Шевченко, а й до нього.

У своїх творах, І. Франко возвеличував цінність жінки-матері та відповідальне батьківство загалом. Леся Українка у своїх творах «Лісова пісня» та «Бояриня», О. Кобилянська твором «Земля» та «Меланхолійний вальс», «Людина», «Царівна» та багато інших письменників, поетів, філософів і просвітителів різних історичних періодів розвитку України виховували український народ бути свідомими, відповідальними до своїх близьких, а головне люблячими та піклуватись один за одного.

Період XIX - XX століть був одним з вирішальних періодів у формуванні та розвитку сімейних ціннісних орієнтацій. Виняткове значення надавалось матері, головна функція якої виховувати своїх дітей. «С. Русова зазначає, що мати – це справді велична постать в історії культури: довгий час без усякої освіти, одним своїм шляхетним інстинктом вона обгортала свою дитину, свого сина такою чарівною сферою ласки й змагання до краси, до правди, до гуманного добра, з якої виходили велетні людської культури» [Пшеславська, 2019]. Найбільшою цінністю все ж залишається взаємини між батьками та безмежна повага до них.

Цікавим є дослідження динаміки сімейних цінностей, організоване В.Є. Ключко. У названому дослідженні були використані наступні методи: «методика вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича (адаптований Д.А. Леонтьєвим), тест «смісловиттєві орієнтації» (адаптована Д.А. Леонтьєвим), методика вивчення міжособистісних відносин Т. Лірі (варіант Л.Н. Собчик)» [Леонтьєв, 1992].

Співвідношення результатів, отриманих за методикою вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича, дозволило виділити шість основних тенденцій в динаміці цінностей сім'ї.

«Так, тенденція «збереження тотожності» характеризується збереженням значущості тотожних цінностей у подружжя на обох етапах. Тенденція появи в групі значущих цінностей у одного з подружжя тієї цінності, котра спочатку входила в групу значущих у другого з подружжя і рівень значущості якої для другого з подружжя в подальшому зберігається, названа автором тенденцією «зараження». Тенденція «згасання» визначена автором як тенденція зниження рівня значущості будь-якої цінності в обох з подружжя, що проявляється в догляді цієї цінності з групи значущих у обох з подружжя. Тенденція «ефект обміну цінностями» проявляється в тому, що цінності, які входили в групу значущих у одного з подружжя в подальшому є значущими для іншого, але при цьому значимість їх знижується у чоловіка. Тенденція зниження значущості цінності для одного з подружжя (при збереженні значимості даної цінності для іншого) була названа автором тенденцією «розбіжності». Тенденцію в збереженні відмінностей в групах значущих цінностей у подружжя назвали тенденцією «збереження індивідуальності». «В ході аналізу виділених тенденцій відзначено, що великі зміни ціннісних компонентів спостерігаються в групах успішних і умовно нещасливих сімей. При цьому динаміка ціннісних систем в групі успішних родин найбільш проявляється в таких тенденціях, як «збереження тотожності» [Леонтьєв, 1992].

«У групі умовно успішних сімей зафіксували тільки дві тенденції в динаміці ціннісних систем – це «збереження тотожності» і «збереження індивідуальності», що і забезпечує більшу стабільність значущих систем цінностей подружжя даної експериментальної групи» [Вечорок, 2005].

Відносно тенденцій, які можна помітити спостерігаючи за життям людей, то основні цінності, які згодом грають вирішальну роль у виборі партнера, доньки частіше переймають у батьків або діляться ними з ними, тоді як сини в процесі передачі готові ділитися, набутими у свідомому віці, цінностями, з їхніми матерями. Таким чином, можна припустити, що доньки можуть бути більш чутливими до повідомлень батьків щодо своїх поглядів, тоді як сини більш чутливі до неявного оцінювання дійсності та емоційного ставлення матері до неї. У той же час спостерігаючи соціальне життя та його вплив на розвиток людини можна виокремити, що вони стають все більш помітними в сучасному суспільстві.

«Концепція передачі цінностей між поколіннями зазнала критики в останні роки, оскільки вона була показана як процес автоматичного копіювання батьківських стандартів» [Kuczynski; Parkin, 2007].

«В даний час передача частіше сприймається як інтерактивний процес, в якому індивідуальні схильності і батька, і дитини пов'язані з ініціюванням відносин. даючи мету взаємодії та робити вибір, пов'язаний з нею. З розуміння інтерактивного характеру наслідком процесу передачі може бути як схожість ієрархії цінностей батьків і дітей, так і відмінності, які не трактуються як несприятливі зміни, але як результат взаємного обміну в діадезі. Міжпоколінні відмінності у цінності можуть бути результатом вибору, що батьки зробили, розглядаючи, яка з важливих для них цінностей буде корисна їх дітям як норма поведінки в житті» [Kuczynski; Parkin, 2007].

Потрібно зауважити, що в результаті змін у ціннісно-сміслових складниках картини світу у людському розумінні, в процесі персоналізації у відповідності до сучасних тенденцій реалізації людини як особистості, складники ціннісних орієнтацій збільшуються або навпаки, зменшуються. В

результаті цього процесу втрачається ціннісна рівновага у фонді цінностей людини.

Сімейні ціннісні орієнтації є похідними від загально-особистісних, і утворюють на початку сімейного життя ціннісний фонд майбутньої успішної родини.

Підсумовуючи подані результати виміру цінностей як особистісних так і сімейних, варто зазначити, що «система цінностей дає можливість вирішити, що для неї значимо й важливо в шлюбно-сімейному житті. Система цінностей (ціннісних орієнтацій) сім'ї не є постійною протягом всього її життєвого циклу. Загальносімейні цінності не завжди включають у себе ціннісні орієнтації кожного з подружжя. Умовою нормального розвитку і функціонування сім'ї є наявність у чоловіка і дружини різноманітних ціннісних орієнтацій» [Трапезникова, 2000].

У 2014 році було проведене дослідження на тему «Сімейні цінності у молодіжному середовищі» проводилось методом формалізованого інтерв'ю за репрезентативною квотно-територіальною вибіркою, яка конкретизує уявлення молоді про сімейні цінності. «Результати проведеного дослідження дозволяють говорити про достатньо високий рівень довіри, взаєморозуміння і взаємодопомоги в сім'ях молоді (68%). Від 5 до 12% відзначають відсутність цих позицій в своїй сім'ї, а 9-21% відзначають ситуативний характер їх прояву. Іншими словами, в двох третинах сімей панує благополучна атмосфера, яка сприяє позитивній соціалізації молоді. При цьому процес соціалізації кожного п'ятого молодої людини в сім'ї носить в тій чи іншій мірі деструктивний характер. Дівчата більше юнаків шанують сімейні традиції, частіше вказують на взаємоповагу родичів, підкреслюють ситуаційний характер своєї захищеності в родині. Юнаки частіше ситуативно або негативно оцінюють своє положення у родині, нижче оцінюють рівень взаєморозуміння в сім'ї. Чим старше стають молоді люди, тим більше вони відчують повну або часткову залежність своїх звичок від сімейних традицій, чим вони молодші – тим більше інтерпретують цей вплив з позицій

ситуативності, обережного неприйняття. Це передбачає посилення адресності заходів щодо формування у молоді конкретних сімейних цінностей, бо без впровадження в масову свідомість ідеології здорового сімейного життя, підвищення її культури, також в ракурсі внутрісімейної соціальної взаємодії поколінь, подолання депопуляційних тенденцій в українському суспільстві стає неможливим» [Бегенина; Ивченко; Шахматова, 2014].

Висновки до Розділу 2

Сім'я – є однією з найцінніших багатств, яке створено людством за всю історію свого існування. Жодна країна і культура і жодне суспільство не може існувати без сім'ї. Сім'я є рушійною силою суспільства. Держава зацікавлена у здоровому формуванні та розвитку і довготривалому збереженні суспільства, адже міцна та життєздатна родина це і її фундамент. Інститут сім'ї є основним розповсюджувачем ціннісних орієнтацій, які формують особистість, адже людина починається з сім'ї. Покоління за поколінням передаються ціннісні орієнтації. Саме інститут сім'ї і його члени є основними формувачами і носіями соціокультурних прикладів.

Усі процеси та ролі в життя проходять крізь інститут сім'ї і відтворює згодом спадщину і передає наступному поколінню. Ось чому важливо слідкувати та розвивати свої ціннісні орієнтації, якщо бажаєте зберегти рід на довгі роки. Від батьків та інших близьких родичів, зростаюча особистість дізнається про елементарні громадянські права та обов'язки, про необхідність їх дотримання та виконання, засвоює певний стиль обговорення суспільних проблем, ставлення до інституту держави, до державної символіки, тощо.

Сім'я забезпечує повноцінну життєдіяльність особистості, яка в ній виховується і її розвиток і процвітання. Сучасний інститут сім'ї виступає провайдером та менеджером нових цінностей шлюбно-сімейних взаємин: неповні сім'ї, однодітні, зведені сім'ї, допустимість соціального сирітства, розлучень, незареєстрованих шлюбів. Нажаль, перелік сімейних проблем

надходить у спадок майбутнім сім'ям, сімейне насилля, і перш за всі ті характерні особливості партнерів, які провокують розвиток і панування індивідуалізму та егоїзму на шляху створення та розвитку родини. Знижується значимість і цінність шлюбу та сімейного життя. Рух розвитку сім'ї має автоматичний та нуклеативний напрямок.

В соціології інститут сім'ї почав глибоко вивчатися не так давно. Інші країни Європи та дослідники з США мають суттєвіший досвід, з якого варто брати приклад.

Підсумовуючи аналіз сімейних цінностей молоді, то можна заявити, що їх перелік є своєрідною плеядою патріархальних цінностей, які присущі традиційній сім'ї, нуклеарній сім'ї та типу сімей, характерних для постіндустріального суспільства. Сім'я виховує дітей, сприяючи пробудженню та розвитку в них духовності, транслює із покоління в покоління духовно-релігійну, національну і вітчизняну культурну традицію. Її створюють для народження і розвитку нової особистості.

Найперший та найважливіший інститут соціалізації особистості - це сім'я і її вирізняє спільне економічне підґрунтя, спільний сімейно-побутовий устрій, спільний спосіб життя її дорослих і молодших членів, єдина структура ролей і норм взаємодії всіх членів родини, емоційно-моральні зв'язки між ними, взаємодопомога один одному, а також підтримка і захист.

Суспільні трансформаційні процеси останніх десятиліть в Україні та загальносвітові тенденції розвитку сім'ї, які принесли з собою кардинальну зміну усталених структур життєдіяльності людини та соціальних інститутів процесу входження молодих людей в доросле життя, потребують суттєвого підвищення якості освіти сімейних цінностей для дітей та учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах, формування у них системи ціннісних орієнтацій створення та розвитку сім'ї, збереження традицій шани батьків, збереження цінності подяки батькам і, звісно ж, виховання відповідальності за дітей, адже проблема «помилкового» дітонародження є досить поширеною

у світі. Підсумовуючи вищезазначене у Розділі 2, то до основних сімейних цінностей можна віднести:

- шлюбно-сімейні цінності (цінність шлюбу, подружня вірність; цінність одруження та подружжя загалом, цінність рівноправних відносин один з одним, цінність міжособистісних комунікацій між подружжям, стосунків взаємопідтримки та взаєморозуміння подружжя; взаємне кохання);

- цінності, які пов'язані з батьківством (повна відповідальність за дітей до повноліття, цінність виховання та соціалізації дітей у сім'ї, демократизація відносин, повага та дотримання прав дитини);

- цінності, які пов'язані з родинною спадщиною та зв'язками (відповідальність за благополуччя інших членів сім'ї, цінність взаємодії між родичами, турбота про батьків і старших у сім'ї, повага до предків, догляд за їхніми могилами).

Підсумовуючи вище зазначене дослідження сімейного стану сучасної молоді, то можна виокремити, що серед сімейних ціннісних орієнтацій, молоді домінуючою є цінність шлюбу, яка передбачає позитивні взаємини між шлюбними партнерами, спільність їх інтересів, поглядів, узгодженість рольових очікувань і т.д. Що стосується позасімейних ціннісних орієнтацій, то тут переважають цінності особистісного саморозвитку і професійного зростання.

Важливо не лише створити сім'ю, а й наповнити її тими ціннісними орієнтаціями, які в подальшому будуть слугувати фундаментом міцної та довготривалої родини в суспільстві. Варто пам'ятати, що наступні покоління, які мають генетичну пам'ять, будуть наслідувати ті традиції та звичаї, той спосіб життя та сімейний устрій, який був до них, адже це буде їх першим прикладом у життя шлюбно-сімейних відносин.

Наступний розділ моєї роботи і буде присвячений емпіричному вивченню сімейних шлюбних орієнтацій деяких представників сучасної української молоді.

РОЗДІЛ 3. Ціннісні орієнтації щодо сім'ї у сучасної молоді в Україні

3.1. Дослідження шлюбно-сімейних ціннісних орієнтацій сучасної молоді України: глибинне інтерв'ю як метод

Дослідження шлюбно-сімейних ціннісних орієнтацій молоді проводилось багатьма дослідниками, як України так і інших країн. Дослідження сім'ї та шлюбу можна проводити методом вторинного аналізу, кількісним методом та якісним. Вибір методу залежить від мети та завдань дослідження. Наприклад, у комплексному дослідженні Дьоміної Г.А., методом вторинного аналізу вже існуючих досліджень ціннісних орієнтацій молоді, було проаналізоване дослідження з «проективній методиці незавершених речень Москвічевої Н.Л. респондентам пропонувалось у вільній формі продовжити фразу «Сім'я для мене – це...» та вказати які при цьому виникають асоціативні образи. «У результаті ми можемо виділити чотири основні типи уявлень про сім'ю у студентів:

а.і.1. ««тепле коло спілкування, близькість» – істинні міжособистісні стосунки і спілкування» [Дьоміна, 2019] ;

а.і.2. «любов; взаєморозуміння, прийняття, емоційна підтримка (асоціативні образи: «домашнє тепло», «круглий стіл», «м'які кресла навколо каміну») – 41%» [Дьоміна, 2019];

а.і.3. «стабільність» – справжній єдиний організм, цілісний процес життєдіяльності, співпраця, допомога один одному – 20%»; «притулок» («сховище») – сховище, захист від труднощів зовнішнього середовища («острівець в безмежному, бурхливому океані», «фортеця») – 25%» [Дьоміна, 2019];

а.і.4. «взаємна відповідальність» (чистий аркуш паперу, де фіксуються всі позитивні та негативні події) – 14%» [Дьоміна, 2019].

«Отримані результати свідчать, що для більшості студентів сім'я це єдність поглядів, можливість ведвертого спілкування та відчуття

захищеності. Це вказує на високий рівень емоційно-регулятивного компоненту у студентів. Також варто сказати, що лише 14% асоціюють сім'ю з відповідальністю та обов'язками. Такі результати можуть бути спричинені віком досліджуваних та майбутнім переходом від захищеності сім'ї у якій вони виростили до створення власної» [Дьоміна, 2019]. Завдяки такому методу аналізу отримуються загальні дані, які можна використати для інформування про те, які проблеми в цій галузі існують. Використання вторинного аналізу даних лише може допомогти в подальшому провести кількісне або якісне дослідження.

Також, варто навести приклад кількісного дослідження сім'ї. Проблематика дослідження свідчить, що «Демографічна криза, яка спостерігається в країні, свідчить про те, що інститут сім'ї не справляється з головною своєю функцією – репродуктивною щодо біологічного відтворення українського населення.

«Так, соціологічне дослідження, проведене з 22 жовтня по 1 листопада 2013 р. компанією Research&Branding Group, показало, що серед основних причин скорочення чисельності населення за останні 10 років близько двох третин респондентів (68%) назвали низький рівень життя більшості населення. Кожен четвертий респондент (24%) у числі таких називає збільшення рівня смертності і наслідок державної соціальної політики (24%), а кожен п'ятий (20%) – зниження значимості цінностей сім'ї серед молоді. Опитування також показало, що 81% не планують найближчим часом народження дитини, 6% – ще не визначилися і тільки кожен десятий респондент (10%) заявив про плани народження дитини» [Хомяк, 2013]. Завдяки цьому методу дослідження отримується дані від великої кількості людей і результати є репрезентативними і не потребують валідації.

Як і у всіх методах збору даних, включаючи кількісні і якісні методики вивчення (але не обмежуючись ними) кількісні онлайн-опитування, опитування електронної пошти і якісні дослідження методами фокус-групи і глибинних інтерв'ю є переваги і недоліки.

Для мого емпіричного дослідження я обрала метод глибинних інтерв'ю. Виокремлюючи переваги глибинних інтерв'ю, то варто виділити, такі що: інтерв'юери можуть встановити довірчий контакт з учасниками, щоб вони почували себе комфортніше, що може генерувати більш проникливі відповіді – особливо щодо чутливих тем; інтерв'юери мають більшу можливість задавати подальші запитання, запитувати додаткову інформацію та повертатися до ключових питань пізніше під час інтерв'ю, щоб сформувані багате розуміння ставлення, сприйняття, мотивації тощо; інтерв'юери можуть стежити за зміною тону та вибору слова, щоб отримати глибше розуміння; якщо поглиблене інтерв'ю відбувається віч-на-віч, дослідники також можуть зосередитись на мові тіла; існує більш висока якість вибірки порівняно з деякими іншими методами збору даних; дослідникам потрібно менше учасників, щоб отримати корисні та актуальні відомості; у фокус-групах не може виникнути жодна з потенційних відволікань чи динаміки тиску однолітків, які іноді можуть виникнути; оскільки поглиблені інтерв'ю потенційно можуть бути настільки проникливими, можна швидко визначити дуже цінні результати.

Також є і недоліки у такому типі збору даних. Глибинні інтерв'ю досить трудомісткі, оскільки інтерв'ю необхідно переписувати, організовувати, аналізувати та повідомляти. Якщо інтерв'юер не є висококваліфікованим та досвідченим, весь процес може бути підірваний. Процес може бути порівняно дорогим порівняно з іншими методами, але завдяки даному методу я зможу мінімізувати сторонній вплив на респондентів та отримати по максимуму валідні данні для подальшого аналізу та викладу результатів дослідження.

Баклі і Чіанг визначають методологію дослідження як «стратегію або архітектурний дизайн, за допомогою якого дослідник планує підхід до пошуку проблем або вирішення проблем» [Crotty, 1998]. За Кротті, методологія дослідження є всеосяжною стратегією, яка силує наш вибір і використання конкретних методів, що стосуються їх очікуваних результатів,

але вибір методології дослідження ґрунтується на типі та особливостях проблеми дослідження. «За даними Johnson et al. Дослідження змішаних методів – це «клас досліджень, де дослідник змішує або поєднує кількісні та якісні методи дослідження, методи, підходи, теорії та мову в єдине дослідження. Для того, щоб мати різні думки та погляди, якісні результати необхідно доповнити кількісними результатами, тому ці методики вважаються взаємодоповнюючими один одного, а не несумісними один з одним» [Buckley; Chiang, 1976]

Якісна методологія дослідження вважається доречною тоді, коли дослідник вивчає проблематику нової сфери наукового дослідження, або має намір з'ясувати та теоретизувати важливі проблеми. Існує багато якісних методів, які розроблені для глибокого та широкого розуміння проблем за допомогою їх текстуального тлумачення та найпоширенішими видами є опитування та спостереження.

3.2 Методологічні засади власного емпіричного дослідження методом глибинного інтерв'ю

Для проведення емпіричного дослідження був обраний метод глибинного інтерв'ю, адже тільки завдяки цьому методу є можливість знайти розгорнуті відповіді я проблемі питання мого дослідження. Лише завдяки цьому методу я можу звести на мінімум сторонній вплив на відповіді респондента, що є необхідним для сутності мого дослідження.

Для проведення емпіричного дослідження, я мала обрати відповідних людей згідно встановленої квотної вибірки. По-перше, я мала строгу квотну вибірку якої потрібно було притримуватись. По-друге, я використовувала метод снігової кулі для пошуку майбутніх респондентів. Я звернулась до своїх родичів, друзів та знайомих зі своїми вимогами до відбору респондентів. Отже, я отримала контактні дані 25 таких людей і попередньо зв'язавшись з кожним з них. Наступні кілька днів я розсилала скринінгові

анкети і в результаті у мене залишилось 12 респондентів, критерії з котрими, повністю співпали.

Квотна вибірка емпіричного дослідження, згідно гіпотез дослідження, є такою:

- a.i.4.a.i.1. 6 жінок та 6 чоловіків віком від 18 до 26 років;
- a.i.4.a.i.2. 3 жінки віком від 18-21 та 3 жінки віком від 22-26;
- a.i.4.a.i.3. 3 чоловіки віком від 18-21 та 3 чоловіки від 22-26;
- a.i.4.a.i.4. 3 жінки та 3 чоловіки є жителями селищ міського типу в Україні в останні 10 років;
- a.i.4.a.i.5. 3 жінки та 3 чоловіки є жителями великих міст-мільйонників в Україні в останні 10 років;
- a.i.4.a.i.6. 3 жінки та 3 чоловіки мають бути хоча б із завершеною середньою освітою;
- a.i.4.a.i.7. 3 жінки та 3 чоловіки повинні мати вищу освіту (незавершену)
- a.i.4.a.i.8. Всі 12 людей мають бути (не)офіційно працевлаштовані або самозайняті;
- a.i.4.a.i.9. Жоден з респондентів не є і був(ла) у шлюбно-сімейних відносинах ;
- a.i.4.a.i.10. Жоден з респондентів не має дітей;
- a.i.4.a.i.11. Жоден з респондентів не пов'язаний зі сферою соціології, соціологічних та маркетингових досліджень, аби не відбувся професійний вплив на процес інтерв'ю.

Наступним етапом було знайомство з респондентами. Відбувся тестовий скайп-дзвінок, аби перевірити технічні можливості респондента та узгодити день та час основного етапу інтерв'ю, адже згідно програми дослідження, я запланувала 30-40 хвилин спілкування. Так як деякі з респондентів мали багато інформації з якою хотіли поділитись зі мною, тому час інтерв'ю був 40-60 хвилин.

Були деякі правила інтерв'ю, наприклад, що немає правильних чи неправильних відповідей, також, що респондент може ставити уточнюючі запитання під час бесіди і те, що я, як інтерв'юер очікую активну та насичену розмову. Зі згодою респондентів, я могла конспектувати їх відповіді без права оприлюднення і використовувати лише в узагальненому вигляді.

Поняття, які я використовувала під час спілкування з респондентами операціоналізовані та інтерпретовані для розуміння діючої в рамках дослідження вікової категорії.

Бесіди відбувались по чітко визначеному плану, тобто гайдю ГІ, але з можливістю задавати уточнюючі питання, які не є у гайді ГІ. Після знайомства з респондентом, слідує основні питання.

Перша категорія питань – про сприйняття категорій. Друга - про спогади з дитинства. Третя – про почуття у шлюбно-сімейних відносинах. Четверта категорія питань – про шлюбно-сімейний досвід батьків або інших родичів. П'ята – про сімейно-побутовий устрій. Шоста категорія – про перспективу спільного проживання. І остання, сьома категорія, - про оптимальний вік одруження.

3.3. Шлюбно-сімейні ціннісні орієнтації сучасної молоді України за результатами власного емпіричного дослідження

Отож, оприлюднення узагальнених результатів відбудеться відносно категорій та порядку інтерв'ювання. Але варто почати, зі знайомства аби створити загальне зображення життя 12 респондентів.

Щодо розділу «ЗНАЙОМСТВО ТА СТИЛЬ ЖИТТЯ», то всі жінки відповідали розгорнуто та не соромились. Майже кожна відповіла на абсолютно всі запитання, було лише декілька дівчат, які нібито хотіли якнайшвидше завершити цей етап інтерв'ювання. На питання про виразні риси характеру треба було більше часу, аніж на інші питання для знайомства. Питання про вільний час також було досить великим по часу, адже жінки

захоплюються багатьма речами, інколи навіть одразу. Деякі питання звучали для деяких трохи по-філософськи та викликали посмішку.

Чоловіки під час етапу знайомства були менш активні. Відповідали чітко на поставлені запитання, однак, були деякі респонденти, які не розуміли навіщо мені ця інформація про їх життя.

Отже, цей етап дійсно був необхідним і налаштував респондентів на правильну хвилю спілкування на тему сім'ї та шлюбу.

Аналіз пункту основної частини інтерв'ю «СПРИЙНЯТТЯ КАТЕГОРІЙ», де було питання про асоціативний ряд слів «РОДИНА» та «ШЛЮБ». Відповіді у жіночій вибірці віком від 18 до 21 були такими: грошовий достаток, люблячий чоловік, діти, дім або велика квартира, кохання, затишок, сімейний пікнік, дача, домашні улюбленці, спільний відпочинок, спільні прийоми їжі, підтримка, турбота про всіх членів родини, жіноче щастя. І відповідно: РАГС весілля, біла сукня, чоловік і дружина, вінчання, спільні подорожі, сексуальне життя, діти, кохання, родина, спільне майно, подарунки чоловіка, спільний відпочинок.

Відповіді у жіночій вибірці віком від 22 до 26 були такими: чоловік і дружина, здорові родичі, жіноче щастя, багато дітей, дім або велика квартира, затишок, дача, спільні роботи в городі, домашні улюбленці, спільний відпочинок, спільні прийоми їжі, підтримка, турбота про всіх членів родини, приготування їжі. І відповідно: весілля, біла сукня, успішні чоловік і дружина, вінчання, спільні подорожі, насичене сексуальне життя, діти, кохання, родина, спільне майно, подарунки чоловіка, спільний відпочинок, щедрий чоловік, гроші для дружини, відсутність працюючої дружини.

Наступне питання по асоціативному ряду – це уявлення зображення на тему «сім'я та шлюб». Відповіді у жіночій вибірці віком від 18 до 21 були такими: більшість жінок мала позитивну уяву на цю тему, і лише одна майже нічого не змогла відповісти. Під поняттям «позитивна уява», я маю на увазі, що уявне зображення, згідно інтерв'ювання, у світлих тонах та на ньому намальована велика і усміхнена родина і багато дітей; сидячи за столом;

стоячи на подвір'ї власного будинку; чоловік та дружина тримають на руках немовля; невелика родина спілкується один з одним увечері; невелика родина снідає разом перед робочим днем.

Відповіді у жіночій вибірці віком від 22 до 26 були такими та дещо схожими: намальована велика і усміхнена родина і багато дітей; сидючи за столом; стоячи на подвір'ї власного будинку; чоловік та дружина тримають на руках немовлят; невелика родина спілкується один з одним увечері; невелика родина приймає їжу разом перед робочим днем. Таким чином можна сказати, що більшість жінок віку від 18 до 26 вбачають родину, як місце довіри, затишку та сімейного благополуччя.

Аналіз пункту основної частини інтерв'ю «СПРИЙНЯТТЯ КАТЕГОРІЙ», де було питання про асоціативний ряд слів «РОДИНА» та «ШЛЮБ». Відповіді у чоловічій вибірці віком від 18 до 21 були такими: великий дім, діти та дружина, грошовий достаток, кохання, сімейний затишок, дача, домашні улюбленці, спільний відпочинок, сімейні вечери, підтримка, турбота про всіх членів родини, домашні улюбленці. І відповідно: пара, весілля, наречена, дружина, вінчання, спільні подорожі, сексуальне життя, діти, кохання, родина, спільне майно, спільний відпочинок.

Відповіді у чоловічій вибірці віком від 22 до 26 були такими: затишок, камін, сімейне щастя, багато дітей, дім або велика квартира, дача, допомога по будинку, домашні улюбленці, підтримка, спільний відпочинок, сімейний бізнес, спільні прийоми їжі, підтримка, турбота про всіх членів родини, приготування їжі. І відповідно: весілля, наречена, успішні чоловік і дружина, вінчання, спільні подорожі, сексуальне життя, діти, кохання, родина, спільне майно, довіра та підтримка дружини, спільний відпочинок, активний відпочинок та подорожі.

Наступне питання по асоціативному ряду – це уявлення зображення на тему «сім'я та шлюб». Відповіді у чоловічій вибірці віком від 18 до 21 були такими: більшість чоловіків мали позитивну уяву на цю тему, однак двоє були не дуже багатослівні. Під поняттям «позитивна уява», мається на увазі,

що уявне зображення, згідно інтерв'ювання, у світлих тонах та на ньому намальована велика і усміхнена родина з дітьми; чоловік та дружина біля власного авто; сидячи за столом; стоячи на подвір'ї власного будинку; чоловік та дружина тримають на руках немовля; велика родина спілкується один з одним увечері; велика родина снідає разом перед робочим днем.

Відповіді у чоловічій вибірці віком від 22 до 26 були такими: зображена велика і усміхнена родина і багато дітей; сидячи за столом; стоячи на подвір'ї власного будинку; чоловік та дружина у подорожі; чоловік та дружина тримають на руках немовля; невелика родина спілкується один з одним увечері; невелика родина приймає їжу разом перед робочим днем. Таким чином можна сказати, що більшість чоловіків віку від 18 до 26 вбачають родину, як місце довіри, затишку та сімейного благополуччя.

Нижче будуть представлені основні висновки по встановленій жіночій вибірці віком від 18-21 рік жительок як міст так і селищ міського типу.

Отож, жіноча вибірка 18-21 років, жительок як міст так і селищ міського типу мала наступні мною узагальнені відповіді по пункту «СПОГАДИ З ДИТИНСТВА». Більшість з яких відповіли, що вони мріяли про подальші стосунки, адже були щиро закохані і вбачали свого супутника одним на все життя і не уявляли, що ці стосунки можуть завершитись. Однак, двом з дівчат інтерв'ю могли подобатись одночасно не один хлопець і вони плутались у почуттях, що є недивним для маленького віку.

Загальний результат відповідей на це питання, каже про те, що дівчата шкільного віку мали тенденцію створення стосунків та їх продовження, без страху та розуміння можливих наслідків, таких як незапланована вагітність або болючість відносин, що може негативно відобразитись на подальшому уявленні про шлюбно-сімейні відносини.

Жіноча вибірка 22-26 років, жительок як міст так і селищ міського типу. Більшість з яких відповіли на питання блоку «СПОГАДИ З ДИТИНСТВА», що вони мріяли про подальші стосунки, лише тому випадку,

якщо хлопець не сильно відповідав взаємністю і треба було докласти трохи зусиль, аби привернути увагу.

Деякі дівчата проживали в гуртожитку і конкуренція серед дівчат була велика, а вибір хлопців – ні і тому заводили знайомства не у рамках навчального закладу і інколи траплялись дуже неприємні ситуації, які досі відгукуються при будіванні стосунків, так звані «червоні лінії» для тих самих хлопців. «Також згадуючи такі ситуації, чи було Вам справді “боляче”, якщо почуття не були до Вас взаємні?, відповіді були загалом «так» і деякі респонденти вказували, що, натомість, була жага помсти через таке відношення, але наразі майже всі раді, що так тоді сталось.

У блоці питання «ПОЧУТТЯ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ» відповіді були про почуття кохання, довіри, взаємоповага, взаємопідтримка. А на на питання «Які фактори на перших етапах стосунків, на вашу думку, є “цементом” для подальших міцних відносин?» головна відповідь була, що цим «цементом» є почуття об’єднаності та довіри і справжнє кохання, а не підліткова закоханість, приходить опісля, інколи після появи дітей та налагодження побуту у родині.

Наступний блок питання «ШЛЮБНО-СІМЕЙНИЙ ДОСВІД БАТЬКІВ АБО ІНШИХ РОДИЧІВ» і більшість жінок відповіли, що причинами розривами стосунків, на той нелегкий час, слугували зради їх тат; тяжкі фінансові становища; проживання родини з іншими родичами. А якщо казати про позитивне, то мабуть кохання та наявність дітей була таким «тримачем» родини.

Наступний блок питань «СІМЕЙНО-ПОБУТОВИЙ УСТРІЙ» На питання «Що таке, на вашу думку, “сімейно-побутовий устрій”?» відповіді були, що це те як влаштоване все в будинку або квартирі, правила та обов’язки всіх членів родини, навіть наявність табу у родині, такі як вживання алкоголю або неправильне харчування, спільне планування відпочинку, спільний активний відпочинок. Також я запитала, а як

респонденти уявляють собі цей «сімейно-побутовий устрій» і відповіді майже такі як і на питання «що таке сімейно-побутовий устрій».

Далі блок «ПЕРСПЕКТИВИ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ» і половина дівчата відповіли, що категорично не переїхали би у селище міського типу або село, адже наразі у місті, вони себе відчувають комфортно і планують створювати родину тут, або за кордоном навіть, але аж ніяк не в регіонах, адже на їх думку, вони «там і залишаться назавжди».

А інша половина жінок відповіли, що залишили б місто задля створення родини, звісно при наявності комфортного житла для їх нової родини, незалежного від інших родичів. Причини на це: екологія, більше свіжого повітря, наявність завжди свіжих фермерських продуктів та безпека.

Також я запитала жінок, чому б вони не хотіли жити з родичами свого майбутнього чоловіка, якщо б таке питання стало на порядку денному і відповіді майже однаковими, тобто не хотіли ділити побут з іншими жінками.

Останній блок питань був «ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ВСТУПУ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ». І на питання «Чи знаєте Ви в якому віці одружились ваші батьки? Якщо так, то чи вважаєте Ви цей вік чудовим для створення сім'ї і чому?» жінки даної вибірки відподали досить неоднозначно і що, знають вік і вважають його не дуже вдалим рішенням для вступу у шлюбно-сімейні відносини і вважають такий ранній вік руйнівником шлюбу, а тип паче, якщо причина вступу у шлюбно-сімейні відносини була вагітність. Далі, я задала уточнююче запитання про ідеальний вік для одруження для респонденток безпосередньо і відповіді на питання були: 30, 29, 25, 26, 28, 30.

Також мною були опитані чоловіки віком від 18-26 років, жителів як міст так і селищ міського типу. Отож, чоловіча вибірка 18-21 років, жителів як міст так і селищ міського типу мала наступні мною узагальнені відповіді. Більшість з яких відповіли на блок питань «СПОГАДИ З ДИТИНСТВА», що не всі мріяли про подальші стосунки, адже була увага на гарно проведений

час, емоції, яка давала дівчина та сексуальне життя, їм би хотілось продовжити такий сценарій та не думати про майбутнє взагалі.

Загальний результат відповідей на це питання, каже про те, що респонденти у шкільному віці не мали тенденцію створення стосунків та їх продовження, хотіли спілкуватись, закохуватись і не ставити в рамки ні себе ні дівчину-супутницю. Також не було і розуміння можливих наслідків таких безтурботних стосунків, як незапланована вагітність або болючість відносин, що може негативно відобразитись на подальшому уявленні про шлюбно-сімейні відносини.

Наступна блок питань були про наявність «ПОЧУТТІВ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ» відповіді були про почуття кохання, довіра, взаємоповага, взаємопідтримка. А на на питання «Які фактори на перших етапах стосунків, на вашу думку, є “цементом” для подальших міцних відносин?» головна відповідь була, що цим «цементом» є спільні інтереси, кохання, почуття підтримки, поваги та довіри.

Далі блок питання про «ШЛЮБНО-СІМЕЙНИЙ ДОСВІД БАТЬКІВ АБО ІНШИХ РОДИЧІВ» і питання «Відслідковуючи сімейно-шлюбний досвід ваших батьків чи інших родичів, які фактори, на вашу думку, є “цеглинками” їх шлюбно-сімейних відносин? І які фактори, навпаки, їх зруйнували, якщо був такий досвід?» Більшість чоловіків відповіли, що причинами розривів стосунків, на той нелегкий час, були сварки через гроші, поїздки на заробітки в інші країни та в результаті розлучення; тяжкі фінансові становища, адже це часи 90х, також проживання родини з іншими родичами, бабусями та дідусями. А якщо казати про позитивне, то мабуть спільні діти та кохання сприяли утриманню шлюбно-сімейних відносин.

Наступний блок питань про «СІМЕЙНО-ПОБУТОВИЙ УСТРІЙ» родини і уявлення про нього. На питання «Що таке, на вашу думку, “сімейно-побутовий устрій”?» відповіді були, що це правила, по яким живе родина, те як влаштоване все в будинку, правила та обов'язки всіх членів родини, гарна

та працююча дружина (сміється), спільне планування відпочинку, спільний активний відпочинок.

Також я запитала, а як респонденти уявляють собі цей «сімейно-побутовий устрій» і відповіді майже не відрізнялись від відповідей на питання про «що таке сімейно-побутовий устрій».

Далі блок про «ПЕРСПЕКТИВИ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ» і на питання «Ви, як містянин, чи змогли би Ви переїхати у смт або село задля побудови сім'ї? Якщо так, то чи важливо для Вас, наявність у вашого партнера власної вільної для проживання нерухомості?» деякі чоловіки відповіли, що взагалі не думали про такі ситуації, але теоретично могли б, але це взагалі інше життя було б, все ж таки хотіли би жити з жінкою у квартирі у місті, а за місто їздити на відпочинки і взагалі чоловік має до себе забирати жінку у нерухомість.

Також були відповіді, що головне щоб було, що над головою і міцна родина поряд. Також я запитала чоловіків, чому б вони не хотіли жити з родичами своєї майбутньої жінки, якщо б таке питання стало на порядку денному і відповіді майже однаковими, тобто не хотіли б знаходитись в одному приміщенні 24/7 з іншими людьми, тобто з тещею та тестем і давати їм приводи керувати новоспеченою родиною та ставити під загрозу її існування.

Наступний блок питань був про «ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ВСТУПУ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ». І на питання «Чи знаєте Ви в якому віці одружились ваші батьки? Якщо так, то чи вважаєте Ви цей вік чудовим для створення сім'ї і чому?» чоловіки даної вибірки відповідали, що знають,

але вже не пам'ятають чітко, навіть якби чітко могли б сказати, то не вважають це важливою інформацією, адже головне результат справ і стосунків.

Також, мені цікаво було дізнатись про думки, щодо вагітність, чому вони вважають, що варто або не варто одружуватись Далі, я задала уточнююче запитання про ідеальний вік для одруження для респондентів безпосередньо і відповіді на питання були: 27, 29, 25, 26, 28, 30.

Відповіді по чоловічій вибірці віком від 22-26 років, жителів як міст так і селищ міського типу. Більшість з яких відповіли на блок питань «СПОГАДИ З ДИТИНСТВА», що вони мріяли про подальші стосунки, адже вбачали ці стосунки серйозними і надовго, адже дівчат, які подобались було багато, а запропонувати відносини могли в тому випадку, якщо була справжня закоханість, яка виражалась у цікавому спілкуванні, наявністю спільних інтересів і тд. Так як деякі з респондентів проживали в гуртожитку і вибір дівчат був досить великим, але все рівно сильні почуття народжувались коли зустрічали «рідну душу».

«Також згадуючи такі ситуації, чи було Вам справді “боляче”, якщо почуття не були до Вас взаємні?, відповіді були загалом «так» і деякі респонденти вказували, що, натомість, знали ситуації, коли було бажання помсти через таке відношення, але наразі це всі смішно згадувати. Також вказували, що не всі чоловіки мають бажання помсти, все залежить від характеру та виховання.

Наступний блок питань був про наявність «ПОЧУТТЯ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ» і на питання відповіді були про почуття кохання, довіра, взаємоповага, взаємопідтримка. А на на питання «Які фактори на перших етапах стосунків, на вашу думку, є “цементом” для подальших міцних відносин?» головна відповідь була, що цим «цементом» є почуття підтримки, поваги та довіри і справжнє кохання.

Далі блок питання про «ШЛЮБНО-СІМЕЙНИЙ ДОСВІД БАТЬКІВ АБО ІНШИХ РОДИЧІВ» і питання «Відслідковуючи сімейно-шлюбний досвід ваших батьків чи інших родичів, які фактори, на вашу думку, є “цеглинками” їх шлюбно-сімейних відносин? І які фактори, навпаки, їх зруйнували, якщо був такий досвід?» Більшість чоловіків відповіли, що причинами розривів стосунків, на той нелегкий час, слугували спілкування їх батьків «на стороні»; тяжкі фінансові становища, адже це часи 90х, також проживання родини з іншими родичами, бабусями та дідусями. А якщо

казати про позитивне, то мабуть кохання та наявність дітей була таким «тримачем» родини.

Наступний блок питань про «СІМЕЙНО-ПОБУТОВИЙ УСТРІЙ» родини і уявлення про нього. На питання «Що таке, на Вашу думку, “сімейно-побутовий устрій”?» відповіді були, що це загальний побут та порядок, те як влаштоване все в квартирі чи будинку, правила та обов'язки всіх членів родини, спільне планування відпочинку, спільний активний відпочинок.

Також я запитала, а як респонденти уявляють собі цей «сімейно-побутовий устрій» і відповіді майже не відрізнялись від відповідей на питання про «що таке сімейно-побутовий устрій».

Далі блок про «ПЕРСПЕКТИВИ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ» і на питання «Ви, як містянин, чи змогли би Ви переїхати у смт або село задля побудови сім'ї? Якщо так, то чи важливо для Вас, наявність у вашого партнера власної вільної для проживання нерухомості?» деякі чоловіки відповіли, що теоретично так, але були б проблеми з пошуком роботи та друзів і взагалі це якось не правильно, щою чоловік переїжджав до жінки у нерухомість, але якщо це єдиний вихід і почуття стоять над усіма упередженнями, то варто це серйозно обговорити і чоловіку бути більше ніж на 1000% впевненим у майбутній жінці. Також були відповіді, що головне щоб було, що «над головою» і міцна родина поряд.

Також я запитала чоловіків, чому б вони не хотіли жити з родичами своєї майбутньої жінки, якщо б таке питання стало на порядку денному і відповіді майже однаковими, тобто не хотіли би знаходитись в одному приміщенні 24/7 з тещею та тестем і давати їм приводи керувати новоспеченою родиною та ставити під загрозу існування.

Наступний блок питань був про «ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ВСТУПУ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ» і на питання «Чи знаєте Ви в якому віці одружились ваші батьки? Якщо так, то чи вважаєте Ви цей вік чудовим для створення сім'ї і чому?» чоловіки даної вибірки відповідали досить чітко, знають вік і не вважають його не дуже вдалим рішенням для вступу у

шлюбно-сімейні відносини, адже це вибір кожного і якби не це їх рішення «мене могло б не бути зараз тут» і не вважають такий ранній вік руйнівником шлюбу, а тип паче, якщо причина вступу у шлюбно-сімейні відносини була вагітність, адже чоловік зобов'язаний одружитись в такому випадку. Однак, аналізуючи відповіді, не всі вважають, що чоловік повинен одружуватися після новини про вагітність його дівчини.

Аналізуючи відповідь одразу, я задала уточнююче запитання про ідеальний вік для одруження для респондентів безпосередньо і відповіді на питання були: якнайшвидше, 29, 25, 26, 28, 30.

Висновки до Розділу 3

Соціологічні дослідження сім'ї та шлюбно-сімейних відносин розрізняються по різних методиках, їх результатам та подальшому використанню. Кількісні дослідження дають лише узагальнену картину проблеми і відповіді на питання «що? Хто? Як?». А якісні дослідження – на питання «чому?». Саме відповіді на питання «чому?» і є для мене вкрай важливими.

Проведення емпіричного дослідження якісним методом, дає змогу отримати якісні дані, тобто розгорнуту інформацію про предмет дослідження, про схильності, мотиви, цінності, настрої. Якісні методи забезпечують більш глибоке розуміння процесів, що відбуваються в свідомості респондента, сприяють виявленню моделей поведінки і звичок, дають можливість визначити причину тієї чи іншої реакції на певну ситуацію.

Глибинні інтерв'ю - найбільш відомий і часто використовуваний метод збору якісних даних в наукових дослідженнях. Метод знаходить застосування в дослідженнях, орієнтованих на вивчення історії життя людини, організації та як додаткове джерело аналізу ситуацій.

Глибинні інтерв'ю дозволяють отримати від респондента дуже детальну інформацію про причини його дій, про ставлення до різних питань, глибше проникнути у внутрішній світ респондента і краще зрозуміти його точку зору, поведінку, установки і стереотипи. Я обрала такий метод дослідження, аби мінімізувати будь-який сторонній вплив на думки та настрої і в результаті відповіді респондента.

В процесі проведення дослідження я виконала поставлені задачі та підтвердила описові гіпотези, а деякі були спростовані. В результаті, я можу висунути наступні припущення, щодо сімейних ціннісних орієнтацій сучасної молоді України.

Підсумовуючи саме процес спілкування з респондентами, то варто сказати, що вони відповідали ввічливо та відверто, адже дана тема є актуальною та цікавою не лише для вікової категорії респондентів, а й взагалі. Поставлені мною задачі дослідження були виконані та гіпотези були як підтверджені, так і спростовані, що робить висновки ще цікавішими та надихає на подальше вивчення даної проблеми в суспільстві та в цілому.

Далі варто зробити висновки по жіночій вибірці 18-26 років. Отже, перша гіпотеза у жіночій вибірці 18-26 років яка звучала як «Молодь в сучасній Україні формує уявлення про сімейно-шлюбні відносини на основі таких критеріїв: наявність взаємних почуттів у партнерів сімейно-шлюбних відносин» була скоріш підтверджена ніж ні.

У загальній жіночій вибірці гіпотеза про те, що «Уявлення про сімейно-побутовий устрій не відрізняється у людей, які проживають у місті або селі, які мають різницю у рівні освіти та віці.» була спростована, адже ці уявлення суттєво відрізняються.

Гіпотеза для жительок міста віком від 18-26 років «Люди, які проживають у місті планують вік вступу у сімейно-шлюбні відносини не раніше 25 років» повністю підтвердилась, але з уточнення.

Остання гіпотеза у жіночій вибірці 18-26, жительок як міста так і смт, яка звучить як «Шлюбно-сімейна модель досвіду батьків або інших родичів

впливає на формування власних уявлень про майбутні сімейно-шлюбні відносини молоді в сучасній Україні» повністю підтвердилась.

Аналізуючи відповіді чоловічої вибірки 18-26 років, то гіпотеза яка звучала як «Молодь в сучасній Україні формує уявлення про сімейно-шлюбні відносини на основі таких критеріїв: наявність взаємних почуттів у партнерів сімейно-шлюбних відносин;» була скоріш підтверджена ніж ні.

У чоловічій вибірці гіпотеза про те, що «Уявлення про сімейно-побутовий устрій не відрізняється у людей, які проживають у місті або селищі міського типу, які мають різницю у рівні освіти та віці» була спростована, адже ці уявлення суттєво відрізняються.

Гіпотеза для жителів міста віком від 18-26 років, яка звучить так: «Люди, які проживають у місті планують вік вступу у сімейно-шлюбні відносини не раніше 25 років» повністю підтвердилась.

Остання гіпотеза у жіночій вибірці 18-26 років, жительок як міста так і селищ міст типу, яка звучить як «Шлюбно-сімейна модель досвіду батьків або інших родичів впливає на формування власних уявлень про майбутні сімейно-шлюбні відносини молоді в сучасній Україні» повністю підтвердилась.

Одним з пунктом завдання всієї роботи є дослідити відмінності між сімейними ціннісними орієнтаціями чоловік та жінок, задля виконання цього завдання мети я і проводила емпіричне дослідження методом глибинного інтерв'ю. Отож, можу підвести такі, підсумки, що ці відмінності полягають у відношенні до основних компонентів формування шлюбно-сімейних відносин, а саме: сімейно-побутовий устрій родини і загальне уявлення, про сім'ю та шлюб, жіноче бачення «романтичніше», аніж чоловіче і більш розмите в розумінні основних процесів та функцій родини. Також я побачила, що чоловіки схильні більш звертати увагу досвід своїх батьків чи родичів. Чоловіки віком від 22-26 років вбачають помилки та роблять певні висновки для себе, такого чіткого бачення процесів з минулого у жінок немає, вони діють відносно свого власного досвіду.

Отже, я вважаю, що я отримала первинну інформацію, яка потребує ще подальшої валідизації іншими методами дослідження.

ВИСНОВКИ

Трансформаційні зміни в соціальній та економічній сферах в українській державі, в першу чергу проявляють проблеми соціалізації молоді в суспільстві. Задля формування ціннісних орієнтацій молоді в сучасних умовах здійснюється вплив на інтегральний результат взаємодії двох цілісних систем. З однієї сторони, процеси у суспільстві з усіма своїми проявами суспільного життя впливають на творення людської особистості у віці від 18 до 26 років. З іншої ж сторони – молодь має властивість засвоювати досвід та знання батьків, або інших родичів, традицій родини та соціуму загалом, але діяти згідно своїх упереджень, які вже сформувались.

Молодь є найдинамічнішою верствою суспільства і ціннісні орієнтації найбільше за інших мають схильність до змін. Адже, після родинного середовища, де людина пізнає виховання з поза, молодіжний соціум остаточно формує ті характерні риси та те баченні світу, яке супроводжує людину й надалі. Ціннісні орієнтації – це ключові напрямки дії соціальних орієнтацій, вони підкреслюють досягнення, адже цінність людини залежить від досвіду, який вона мала, основна увага приділяється тому, наскільки і як швидко змінюється людина. Цінності є незмінно суперечливими та, ймовірно, можуть призвести до конфлікту, що часто ігнорується, коли порушується структура їх формування на глобальному рівні.

В рамках попередньо поставлених задач кваліфікаційної роботи, варто виокремити досліджене мною поняття цінності і ціннісних орієнтаці, які є центральними дефініціями при вивченні ціннісних орієнтацій особистості. Як вже було зазначено в роботі, чіткого визначення поняття «цінність» і «ціннісні орієнтації» не існує, але можна чітко заявити, що це є моральними векторами людини, які обумовлюють всі дії і її життя. «Водночас недостатньо вивченими залишаються питання формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді» [Балакірева; Ганюков; Дудар, 2000]. Цінності мають властивість змінюватися від покоління до покоління, небагато залишаються вічними. Цю сферу життєдіяльності людини досліджувало і досліджує багато як соціологів, так і психологів. Завдання дослідження пов'язане з описом

типологій ціннісних орієнтацій також є виконаним. Типології ціннісних орієнтацій суттєво перекликаються з типологіями ціннісних орієнтацій людини, адже від них вони формуються.

Завдяки виконанням наступної поставленої задачі роботи можна підсумувати, що впродовж усього життя людини, сім'я є найближчим мікросоціальним оточенням, яке впливає і визначає своєрідність та її життєдіяльності, а також виступає як провідний мікрофактор соціалізації цієї особистості. Отже, можна сказати, що основні соціалізуючі функції сім'ї і є формувачем у людині сімейних ціннісних орієнтацій на все життя. Людина по життю шукає людину схожу на себе, навіть на своїх батьків, сама цього не розуміючи і слідує своїм установкам, які сформувались з дитинства до юності та дорослості. Наступна задача роботи підсумовує, що значущість сім'ї як соціального інституту життєдіяльності людини, системи цінностей її творення, функціонування і розвитку, вказує сьогодні на недостатній рівень зрілості молодого покоління до майбутнього сімейного життя на основі традиційних для України родинних ціннісних орієнтацій, традицій та звичаїв, подружніх принципів взаємин батьків з дітьми.

Підсумовуючи проведену мною роботу в рамках магістерської кваліфікаційної роботи, за попередньо поставленими задачами, варто виокремити проведені мною дослідження, методом глибинного інтерв'ю, яке допомогло висунути припущення, щодо формування сімейних ціннісних орієнтацій у опитаних представників молоді в сучасній Україні. Можна чітко зазначити, що молодь схильна будувати міцну та щасливу родину за певних умов. Вступ у шлюбно-сімейні відносини не є головним інструментом даного процесу, адже власне молодь орієнтується на якісне формування відносин один з одним. Моногамія знаходиться у пріоритеті і є рушійною силою успішного формування майбутніх родин, які згодом сформують нове, прогресивне, толерантне та здорове покоління і суспільний прошарок, зокрема.

Результати інтерв'ювання показують, що виконання задачі у пошуку відмінностей між чоловічим та жіночим баченням є суттєвим далеко не у

всьому. Чоловіки схильні приділяти увагу внутрішньо сімейним відносинам, підтримці та довіри від дружини та родини загалом, деякі чоловіки уявляють життя не маючи власної нерухомості, деякі вважають необхідним побудувати бізнес та мати високий рівень матеріального забезпечення як запоруку міцної та щасливої родини.

Жінки ж, натомість, звертають увагу за перспективність та матеріальну складову майбутнього партнера, обумовлюючи це можливістю дати щасливе дитинство для дитини, інші респонденти націлені на власну самореалізацію, а лише згодом будівництва міцної родини, знов таки для матеріального забезпечення дітей в подальшому.

Матеріальне забезпечення грає величезну роль, тому що досвід батьків або інших родичів мав негативний характер в цьому розрізі питання. Це і є причиною приступності такої у відповідях усіх респондентів, на мою думку.

Отже, в результаті проведеного мною емпіричного дослідження та аналізу результатів, я можу надати рекомендації, щодо вектору формування шлюбно-сімейних ціннісних орієнтацій для майбутніх молодих сімей . Отже слід пам'ятати про такі сімейні цінності, як:

- почуття значимості – кожен партнер шлюбно-сімейних відносин, незважаючи ні на що, повинен знати, що його люблять, поважають і він потрібен;

- взаємоповага – прийняття думок, почуттів і захоплень іншої людини;

- чесність – це свідчить про довіру та повагу до особистості вашого партнера;

- розуміння та вміння пробачати один одного – неодмінна риса кожної родини, про яку варто пам'ятати постійно;

- щедрість – це те, чим необхідно ділитися, не чекаючи отримати щось натомість;

- виховання почуття відповідальності один за одного – цінність, що забезпечує спокій іншим членам родини, адже вони знають, що в них є на кого покластися;

- спілкування та поява спільних інтересів – зміцнює родину, сприяє уникненню нерозумінь;

- створення сімейних традицій – одна з найважливіших родинних цінностей, що робить родину унікальною, не схожою на інші та створює справжній затишок у родині і зміцнює її.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В. Г. Алексеева // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – №5. – С. 63–70
2. Антонов А.И., Медков В.М. Социология семьи. М.: Изд-во МГУ: Изд-во Международного университета бизнеса и управления ("Братья Карич"), 1996. - 304с.
3. Савчук О. В. Динаміка ціннісних орієнтацій української молоді / О. В. Савчук // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. - 2012. - Вип. 16. - С. 60-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2012_16_10.
4. Бегинина И. А., Ивченко С. Г., Шахматова Н. В. Семейные ценности в молодёжной среде: факторный анализ результатов социологического исследования. — Социологическая наука и социальная практика, 2014. Т. 0. № 2. С. 116-136.
5. Буленко Т.В. Тенденції розвитку української сім'ї та її проблеми на сучасному етапі / Буленко Т.В.; [За ред. Максименко С.Д.] – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка, 2001. – 20 – 24 с. – (Збірник наукових праць / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України; т. III, ч. 4)
6. Вечорок Т. В. Сімейні традиції у формуванні моральних цінностей старшокласників : дисертація ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.07 / Т. В. Вечорок ; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2005.
7. Волосевич І. МОЛОДЬ УКРАЇНИ - 2015 [Електронний ресурс] / І. Волосевич, С. Герасимчук, Т. Костюченко // ГФК ЮКРЕЙН. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.un.org.ua/images/documents/3685/Molod_Ukraine.pdf.
8. Гегер, А.Э. Выявление индивидуальных и групповых ценностей в группе молодежи. Релевантные методические решения [Текст] / А.Э. Гегер // Социологические исследования. № 1. Январь 2010. С. 132-141.

9. [Гурко Т.А.](#) Теоретические подходы к изучению семьи: [монография] [Электронное издание] / Т. А. Гурко; Институт социологии РАН. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Институт социологии РАН, 2016. – 210 с.
10. Дмитрук Н., Падалка Г., Кіреєв С. та ін. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit_doslidjennya_2016.pdf
11. Дьоміна Г. А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ / Г. А. Дьоміна // Теоретичні і прикладні проблеми психології / Г. А. Дьоміна. – Северодонецьк: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2019. – (УДК 159.923.2:159.922.8; вип. 1). – С. 96–106.
12. Закон України Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» N 2998-X/1, 05.02.1993, Ст. 7.
13. Карлсон А. Общество – семья – личность: социальный кризис Америки. Пер. С англ. Ред. А. И. Антонов. М. «Грааль», 2003.
14. Касьян В. І. Філософія : навч. посібник / В. І. Касьян. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2005. – С. 255
15. Кравченко Т. В. СУЧАСНА СІМ'Я У ФОКУСІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ [Електронний ресурс] / Т. В. Кравченко. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2006/04/43-48_no-2_vol-13_2006_UKR.pdf.
16. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций Д.А. Леонтьев-М.: Смысл, 1992. - 17 с.
17. Магун В.С., Руднев М.Г. Жизненные ценности населения: сравнение Украины с другими европейскими странами / Украинское общество в европейском пространстве. Под ред. Е. Головахи, С. Макеева. – Киев: Институт социологии НАНУ; Харьковский национальный университет им. В.Н.Карамзина, 2007. – С. 226-273.
18. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. М.: АСТ,

Хранитель, 2006. 880 стр.

ISBN: 5-17-029089-6, 5-9713-0703-7, 5-9762-0143-1

19. Михайленко О. ВІДРОДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ / Олена Михайленко. // Дніпропетровськ ДРІДУ НАДУ. – 2014. – №2. – С. 147–157.

20. Мотиль О. Декомунізація України [Електронний ресурс] / О. Мотиль. – 2014. – Режим доступу: <http://krytyka.com/ua/articles/dekomunizatsiya-ukrayiny>

21. Перший Всеукраїнський перепис населення: історичні, методологічні, соціальні, економічні, етнічні аспекти. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – С. 395.

22. Постовий В.Г., Невмержицький О.А. Сім'я і школа: проблеми виховання дітей. Посібник. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008.425с.

23. Пшеславська С. О. ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ : дис. канд. пед. наук : УДК 373.5.091.3 / Пшеславська Світлана Олександрівна – Київ, 2019. – 246 с.

24. Рибак О. ЦІННОСТІ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ЇХНЕ ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ / Оксана Рибак. // Вісник Львівського університету.. – 2017. – №1.

25. Русецкая А. Роль семьи в формировании жизненных целей у ребенка: материалы 5-х научно-педагогических чтений факультета социальной педагогики, 28 марта 2002 г. М.: Изд-во МГСУ, 2002. С. 89-92.

26. Святненко С. В. Ціннісні орієнтації української молоді: порівняльний а [Електронний ресурс] / С. В. Святненко, О. Г. Виноградов // НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Том 149. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2803/Sviatnenko_tsinnisni

_oriientatsii_ukrainskoi_molodi.pdf?sequence=1.

27. Сімейний Кодекс України, Ст. 22 Шлюбний вік

28. Сорокина Н.Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студента [Электронный ресурс] / Н.Д. Сорокина // Социологические исследования. – 2003. – № 10. – С. 55–60. – Режим доступа: <http://www.isras/socis.html>.

29. Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України: Соціологічне дослідження Інституту соціології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Table/51006/socycolog.htm>

30. Хомяк М. Я. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ СІМ'Ї ТА НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ / М. Я. Хомяк. – 2013. – №58. – С. 161–169.

31. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні: монографія / Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України: Укр. центр соц. реформ.-К.: АДЕФ-Україна, 2008.-256 с.

32. Ядов, В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности: Диспозиционная концепция Текст / В.А. Ядов. 2-е расширенное изд. - М. ЦСПиМ, 2013. 376 с.

33. Brzezinski Zbigniew. Ukraine Will Have to Develop Its Own Model / Zbigniew Brzezinski // News from Ukraine – 1992. – № 30.

34. Buckley JW, Chiang H. Canada: Natl Assoc of Accat; 1976. Research Methodology and Business Decisions. [Google Scholar]

35. Corbin J, Morse JM. The unstructured interactive interview: Issues of reciprocity and risks when dealing with sensitive topics. Qual Inq. 2003;9:335–54. [Google Scholar]

36. Crotty M. Thousand Oaks, California: Sage; 1998. The Foundations of Social Research: Meaning and Perspective in the Research Process. [Google Scholar]

37. Demographic yearbook, 2004. Table 23, 24, 25. – United Nations, New

York, 2006. 987.20. World Marriage Patterns 2000. – U. N. Population Division
Department of Economic and Social Affairs

38. James M. White and David M. Klein, Family Theories, 2nd edition.
Thousand Oaks, California, Sage Publications, 2002, 271 pp.

39. Kuczynski , L. , Parkin , M. (2007) . Agency and bidirectionality in
socialization : Interactions , transactions , and relational dialectics . W : J. E.
Grusec , P. D. Hastings (red .) , Handbook of socialization : Theory and research (s .
259-283) . Nowy Jork :

40. Lanzieri G. Merging populations. A Look at Marriages with Foreign-
born Persons in European Countries //Population and Social Conditions. Statistics
in Focus. Eurostat. 29/2012.

41. Qian Y. Mate Selection in America: Do Spouses' Incomes Converge
When the Wife Has More Education? Dissertation. The Ohio State University.
2016.

URL:https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=osu1460461118&disposition=inline

ДОДАТКИ

Додаток 1

Програма соціологічного дослідження “ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЩОДО ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ”

Методологічний розділ

Проблема: Період трансформаційних змін в Україні, що відбуваються впродовж останніх 6 років суттєво впливають на життя та світогляд населення. Найуразливішою верствою українського суспільства в цей момент стає молодь, цінності та спосіб життя якої, ще лиш формуються перед остаточним переходом до дорослого життя.

Навіть в умовах стабільного соціального, економічного та політичного розвитку держави цей період, завершення формування життєвих цінностей у молодих людей є надзвичайно цікавим для вивчення.

Однак сьогодні, молоді люди 18-26 років пережили і приймали активну участь в революційних подіях, декількох змін політичної влади, фінансово-економічному калапсі держави, війні та зміні територіального устрою України. Багато хто, став вимушеним внутрішнім мігрантом або звів своє життя з людьми, що донедавна жили в інших місцях або мали інші внутрішні переконання та цінності.

Трансформаційно – політичні події останніх років в Україні не лише вже зараз наклали величезний відбиток на долі багатьох українців, але й, безумовно, матимуть подальший вплив у майбутньому – змінюючи та трансформуючи світогляд та цінності людей.

Прийнято вважати, що українське суспільство традиційно орієнтоване на духовні цінності. Тож, в попередньому періоді розвитку, зокрема і молодь, мала доволі високі ціннісні орієнтації на дружбу, кохання та взаємоповагу в соціальних взаємодіях. Така ієрархія відображала загальний романтизм та високий рівень довіри членів нашого суспільства, їхню відданість колективістському способу життя. Зараз ситуація змінюється: група

цінностей, що стосується друзів, кохання, порозуміння в колективі й досі перебуває на вершині піраміди ціннісної ієрархії і вважається молоддю важливішою, ніж професійні цінності. Однак, в умовах соціально-політичної невизначеності, цінність набуття професійного статусу зростає.

Дане дослідження спрямоване на розуміння шлюбних і сімейних ціннісних орієнтацій серед представників сучасної української молоді.

Об’єктом дослідження є шлюбно-сімейні ціннісні орієнтації сучасної молоді України

Предметом дослідження є специфіка ставлення до шлюбно-сімейних відносин сучасної молоді України

Метою дослідження є визначити ціннісне ставлення до шлюбно-сімейних відносин сучасної української молоді

Завдання дослідження:

- Проаналізувати асоціативний ряд слів «шлюб» та “родина” серед молоді
- Виявити типологію факторів, які є основними під час формування сімейних ціннісних орієнтацій у представників сучасної молоді України
- Дослідити чи є почуття любові, взаємоповаги та взаємопідтримки основоположними в процесі формування сімейних ціннісних орієнтацій у представників сучасної української молоді
- Дослідити як перший досвід почуттів закоханості з дитинства вплинув на сучасне розуміння сімейних ціннісних орієнтацій у представників сучасної української молоді
- Дослідити розуміння поняття “сімейно-побутовий устрій” у представників сучасної української молоді
- Дослідити як вплинув досвід шлюбно-сімейних відносин батьків або інших близьких родичів на формування сімейних ціннісних орієнтацій
- Виявити в якому віці представники сучасної української молоді

Інтерпретація основних понять:

Сім'я або родина — соціальна група, яка складається з людей, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей (власних або прийомних) та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей.

Шлюбно-сімейні відносини - історично зумовлена, санкціонована й регульована суспільством форма людських взаємин, яка визначає їхні взаємні права та обов'язки, а також їхні права та обов'язки щодо дітей.

Моногамія — одношлюбність, форма шлюбу і сім'ї, в якій людина має тільки одного партнера під час свого життя або в будь-який момент часу (послідовна моногамія), в порівнянні з багатоженством, многочужеством і поліаморією.

Молодь - соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану. Молодість як певна визначена фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та властивих даному суспільству закономірностей соціалізації.

Ціннісні орієнтації – це, насамперед, надання переваги чи заперечення певних смислів як засад життєорганізації і (не)готовність поводитися згідно з ними. це своєрідний центр, у якому сходяться пошуки соціологів, соціальних психологів і психологів.

Сімейні цінності — це культурні або традиційні цінності, що стосуються структури, функції, ролі, поглядів та ідеалів сім'ї. Стаття 51 Конституції України твердить, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Держава зобов'язується захищати сім'ю та сімейні цінності.

Професійні цінності - професійні цінності є стратегічними цілями, які

спонукають людей до сумісних цілей, що визначає значущість для майбутнього фахівця орієнтуватися в них, тому завданням вищого навчального закладу стає створення оптимальних умов для формування професійних цінностей майбутніх фахівців.

Шлюб — історично зумовлена, санкціонована й регульована суспільством форма людських взаємин, яка визначає їхні взаємні права та обов'язки, а також їхні права та обов'язки щодо дітей. У більшості країн світу шлюб реєструється державним органом реєстрації актів цивільного стану. Шлюб тісно пов'язаний з сім'єю.

Цивільний шлюб, також громадянський шлюб — шлюб, оформлений в органах державної влади без участі церкви.

Фактичний шлюб, або незареєстрований шлюб, або неформальний шлюб, або співжиття — відносини між партнерами по спільному проживанню, не оформлені в установленому порядку як шлюб.

Гіпотези:

1. Молодь в сучасній Україні формує уявлення про сімейно-шлюбні відносини на основі таких критеріїв: наявність взаємних почуттів у партнерів сімейно-шлюбних відносин; невелика різниця у віці у партнерів; наявність спільних інтересів та думок, щодо (спільного) майбутнього;
2. Більшість представників сучасної молоді України планують вступ у шлюбно-сімейні відносини через кілька років після дошлюбних романтичних відносин.
3. Уявлення про сімейно-побутовий устрій не відрізняється у людей, які проживають у місті або селі, які мають різницю у рівні освіти та віці;
4. Люди, які проживають у місті планують вступ у сімейно-шлюбні відносини не раніше 25 років;
5. Шлюбно-сімейна модель досвіду батьків або інших родичів впливає на формування власних уявлень про майбутні сімейно-шлюбні відносини молоді в сучасній Україні.

Методичний розділ

Принциповий план дослідження. Дане якісне дескриптивне дослідження проводиться методом глибинного інтерв'ю. Напівструктуровані, глибинні інтерв'ю широко використовуються як формат інтерв'ю, можливо, з особою, а іноді навіть із групою. Ці типи інтерв'ю проводяться лише один раз, з особою або з групою і, як правило, охоплюють тривалість від 30 хв до більше години. Напівструктуровані інтерв'ю базуються на напівструктурованому посібнику з інтерв'ю, яке є схематичним викладом питань або тем, яке потребує вивчення інтерв'юера. Для досягнення оптимального використання часу на інтерв'ю посібники для інтерв'ю служать корисною метою вивчення багатьох респондентів більш систематично та всебічно, а також для того, щоб інтерв'ю було зосереджене на потрібній лінії дій.

Вибірка. Для виконання поставлених мною задач дослідження вибірка для дослідження має включати: 12 молодих чоловіків та жінок віком від 18 до 26 років, які проживають у місті та селищі міського типу та не є членами будь-яких шлюбно-сімейних відносин.

ОСВІТА

ВКАЖІТЬ, БУДЬ ЛАСКА, РІВЕНЬ ВАШОЇ ОСВІТИ ТА ОТРИМАНУ СПЕЦІАЛЬНІСТЬ:

1. Незакінчене середнє
2. Середнє
3. Середнє спеціальне (спеціальність: _____)
4. Незакінчене вище (спеціальність: _____)
5. Вище (спеціальність: _____)

РІД ЗАНЯТЬ

ВКАЖІТЬ, БУДЬ ЛАСКА, СФЕРУ ДІЯЛЬНОСТІ ВАШОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО МІСЦЕ НАВЧАННЯ
СФЕРА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ/ МІСЦЕ НАВЧАННЯ

ЗАЙНЯТІСТЬ

ВКАЖІТЬ, БУДЬ ЛАСКА, РІВЕНЬ ВАШОЇ ЗАЙНЯТОСТІ?

Студент (ка)

Працюючий студент

Працюю повний робочий день

Працюю неповний робочий день

Другое _____

СІМЕЙНИЙ СТАН

ЯКИЙ ВАШ СІМЕЙНИЙ СТАН? виберіть відповідний варіант відповіді)

1. Неодружений (на)
2. Одружений (на)/Неформальний шлюб (ЗАВЕРШЕННЯ ІНТЕРВ'Ю)
3. Розведений (на) (ЗАВЕРШЕННЯ ІНТЕРВ'Ю)
4. Вдова/Вдівець(ЗАВЕРШЕННЯ ІНТЕРВ'Ю)

**Гайд для ГІ:
«ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЩОДО ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ
ВІДНОСИНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ
»**

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Основні правила обговорення:

Немає правильних і неправильних відповідей.

Активність в ході бесіди.

Респондент може задавати питання при необхідності.

Ми гарантуємо, що ніякі особисті дані не будуть розголошені або відображені в звіті після обговорення, всі думки будуть узагальнені (анонімні).

Запис:

Обговорення буде записано на аудіоносії за бажанням респондента

Всі записи будуть використовуватися тільки в рамках проекту.

Приблизна тривалість інтерв'ю – 30-40 хвилин.

1. ЗНАЙОМСТВО ТА СТИЛЬ ЖИТТЯ

Давайте знайомитися!

Розкажіть, будь ласка, як Вас звати, скільки Вам років? Чим Ви займаєтеся, чим наповнена Ваше життя? Чи працюєте / навчаєтесь Ви зараз? Якщо так, то де?

Розкажіть про найбільш виразних особливостях свого характеру. Які Ви? Для кожної особливості: що це дає Вам у Вашому житті? Чому це важливо для Вас?

Що Ви любите у Вашій роботі / навчанні? Що це Вам дає? Чому це важливо? Що не любите? Чому це Вам не подобається?

Що Ви любите робити у вільний час? Що це Вам дає? Чому це важливо?

Що Ви не любите в своєму житті? Чому? До чого це призводить? Чому це настільки негативно для Вас? Як це може впливати / впливає на Ваше життя?

Розкажіть про Вашу сім'ю. З ким Ви живете «під одним дахом»?

Чим займаються Ваші близькі? Що люблять робити у вільний час?

Чого Ви хочете досягти в Вашому житті? Чому це важливо? Що це дасть Вам?

Які бар'єри в досягненні цього прагнення і що допомагає Вам його досягти?

Як Ви ставитеся до майбутнього?

Ким Ви бачите себе через 2-3 роки? Чим Ви займаєтесь? Де працюєте?

2. СПРИЙНЯТТЯ КАТЕГОРІЙ

Коли я говорю слово “РОДИНА”, з якими воно словами у Вас асоціюється? .
Для прикладу; слово "малина" може асоціюватись із словами "ягода, кущ, джем".

Коли я говорю слово “ШЛЮБ”, з якими воно словами у Вас асоціюється?

Уявіть картинку: картинка “ сім'я та шлюб”

Що Ви на ній бачите? Кого? Які тона цього зображення? Які можуть бути подальші дії у тих, хто зображений на картинці?

СПОГАДИ З ДИТИНСТВА

Згадуючи Ваше дитинство, перші закоханості, чи мріяли Ви про подальші стосунки з цією людиною? Якщо так, то якими Ви уявляли їх?

Відповідь.

Також згадуючи такі ситуації, чи було Вам справді “боляче”, якщо почуття не були до Вас взаємні?

Відповідь.

ПОЧУТТЯ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ

Взагалі, які почуття в романтичних стосунках для Вас є головними і без них не побудувати довготривалі та здорові відносини?

Відповідь.

Які фактори на перших етапах стосунків, на Вашу думку, є “цементом” для подальших міцних відносин?

Відповідь.

ШЛЮБНО-СІМЕЙНИЙ ДОСВІД БАТЬКІВ АБО ІНШИХ РОДИЧІВ

Відслідковуючи шлюбно-сімейний досвід Ваших батьків чи інших родичів, які фактори, на Вашу думку, є “цеглинками” їх шлюбно-сімейних відносин? І які фактори, навпаки, їх зруйнували, якщо був такий досвід?

Відповідь.

СІМЕЙНО-ПОБУТОВИЙ УСТРІЙ

Що таке, на Вашу думку, “сімейно-побутовий устрій”?

Відповідь.

Давайте поміркуємо про сімейно-побутовий устрій Вашої майбутньої родини. Яким він має бути і чому саме таким?

Відповідь

ПЕРСПЕКТИВА СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ

Ви, як містянин(ка), чи змогли би Ви переїхати у смт або село задля побудови сім'ї? Якщо так, то чи важливо для Вас, наявність у Вашого партнера власної вільної для проживання нерухомості?

Відповідь.

Ви, як житель(ка) смт, чи змогли би Ви переїхати у смт або село задля побудови сім'ї? Якщо так, то чи важливо для Вас, наявність у Вашого партнера власної вільної для проживання нерухомості?

(Якщо відповідь так)

Чому проживання з іншими родичами для Вас неприпустимо?

Відповідь.

ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ДЛЯ ВСТУПУ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ

Чи знаєте Ви в якому віці одружились Ваші батьки? Якщо так, то чи вважаєте Ви цей вік чудовим для створення сім'ї і чому?

Відповідь.

Якщо Ви не згодні з віком одруження Ваших батьків, то який для Вас ідеальний вік одруження?

Відповідь.